

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 5.

ÅREN

1876—1880.

JEMTLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Länets gränser hafva under förevarande period ej undergått annan förändring än derigenom, att Björkvattnets by, som, på sätt i sista femårsberättelsen omförmältes, då tillhörde Vesternorrlands län i judicielt och administrativt hänseende, men Jemtlands län i kyrkligt, numera, jemlikt Kungl. Maj:ts nådiga bref den 27 juni 1879, blifvit från ingången af år 1880 skild från Ramsele socken och tingslag samt Vesternorrlands län och i stället helt och hållet öfverflyttats till Borgvattnets socken, Ragunda tingslag och Jemtlands län.

Detta läns areal, som, enligt sista berättelsen, utgjorde 444·168 kvadratmil, har genom berörda öfverflyttning ökats med 0·255 kvadratmil eller till 444·423 kvadratmil, hvaraf belöper sig

på provinsen Jemtland 324·941 kvadratmil och

» » Herjedalen 119·482 »

Uti länets judiciela indelning har en väsentlig förändring under perioden försiggått. Länet, som förut varit indeladt i allenast två domsagor, har nemligen, jemlikt Kungl. Maj:ts nådiga bref den 7 juni 1878, blifvit från början af år 1879 fördeladt i fyra, omfattande *Jemtlands norra domsaga*: tingslagen Hamnerdal, Lit och Rödön; *Jemtlands vestra domsaga*: tings-

lagen Offerdal, Undersåker, Hallen, Oviken och Sunne; *Jemtlands östra domsaga*: tingslagen Ragunda, Refsund, Brunflo samt Hackås och Näs, samt *Herjedalens domsaga*: tingslagen Sveg och Hede i provinsen Herjedalen samt Berg i provinsen Jemtland.

I sammanhang härmed torde kunna nämnas, att Kungl. Maj:ten genom nådigt bref den 20 december 1878 förordnat, att från och med början af 1879 två lagtima ting i stället för blott ett skola årligen hållas i hvardera af Svegs och Hede tingslag, det ena under vintern och det andra under hösten.

I såväl den *judiciela* som *administrativa* indelningen har en förändring jemväl föranledts deraf, att, jemlikt Kungl. Maj:ts nådiga bref den 27 juni 1879, från 1880 års ingång öfverflyttats ej mindre, såsom ofvan är nämndt, Björkvattnets by från Ramsele socken och tingslag, utan äfven byarne Aspås N:o 1, Boberget N:o 1, Borgsjö N:o 1, Borgvattnet N:o 1, Fullsjön N:o 1, Skyttmon N:ris 1, 2, 3 och 4 samt Sörviken N:o 1 från Hamnerdals socken och tingslag till Borgvattnets socken och Ragunda tingslag samt Fisksjölandet N:o 1 och Östra Fisksjölandet N:o 1 från Sundsjö socken och Refsunds tingslag till Stuguns socken och Ragunda tingslag.

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-17.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.....	1.
2. Invånare.....	2.
Tab. Litt. A. Länets administrativa indelning.....	3.
3. Näringar.....	6.
Tab. Litt. B. Markegångs- och handelspris (i kronor).....	7.
Tab. Litt. C. Arbetsprisen (i kronor).....	7.
Tab. Litt. D. Vinterfödda kreatur, tingslagsvis.....	9.
Tab. Litt. E. Bränvinstillverkningen åren 1876-1880.....	13.
4. Kommunikationsanstalter och varubyten.....	14.
5. Kameralförhållanden.....	15.
6. Politi.....	16.
Tab. Litt. F. Bankernas ställning vid 1880 års slut.....	17.
Tabellbilagor	18-23.
Tab. N:o 1. Folkmängden i Jemtlands län åren 1876-1880.....	18.
Tab. N:o 2. Allmänna vägar och skjutsning i Jemtlands län åren 1876-1880.....	19.
Tab. N:o 3. Hemman och jordlägenheter samt stadsjordar m. m. i Jemtlands län år 1880.....	20.
Tab. N:o 4. Brandförsäkrings-inrättningarnes verksamhet i Jemtlands län åren 1876-1880.....	21.
Tab. N:o 5. Fromma stiftelser, stipendiefonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar i Jemtlands län år 1880.....	23.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 5.

ÅREN

1876—1880.

JEMTLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Länets gränser hafva under förevarande period ej undergått annan förändring än derigenom, att Björkvattnets by, som, på sätt i sista femårsberättelsen omförmältes, då tillhörde Vesternorrlands län i judicielt och administrativt hänseende, men Jemtlands län i kyrkligt, numera, jemlikt Kungl. Maj:ts nådiga bref den 27 juni 1879, blifvit från ingången af år 1880 skild från Ramsele socken och tingslag samt Vesternorrlands län och i stället helt och hållet öfverflyttats till Borgvattnets socken, Ragunda tingslag och Jemtlands län.

Detta läns areal, som, enligt sista berättelsen, utgjorde 444·168 kvadratmil, har genom berörda öfverflyttning ökats med 0·255 kvadratmil eller till 444·423 kvadratmil, hvaraf belöper sig

på provinsen Jemtland 324·941 kvadratmil och

» » Herjedalen 119·482 »

Uti länets judiciela indelning har en väsentlig förändring under perioden försiggått. Länet, som förut varit indeladt i allenast två domsagor, har nemligen, jemlikt Kungl. Maj:ts nådiga bref den 7 juni 1878, blifvit från början af år 1879 fördeladt i fyra, omfattande *Jemtlands norra domsaga*: tingslagen Hamnerdal, Lit och Rödön; *Jemtlands vestra domsaga*: tings-

lagen Offerdal, Undersåker, Hallen, Oviken och Sunne; *Jemtlands östra domsaga*: tingslagen Ragunda, Refsund, Brunflo samt Hackås och Näs, samt *Herjedalens domsaga*: tingslagen Sveg och Hede i provinsen Herjedalen samt Berg i provinsen Jemtland.

I sammanhang härmed torde kunna nämnas, att Kungl. Maj:ts genom nådigt bref den 20 december 1878 förordnat, att från och med början af 1879 två lagtima ting i stället för blott ett skola årligen hållas i hvardera af Svegs och Hede tingslag, det ena under vintern och det andra under hösten.

I såväl den *judiciela* som *administrativa* indelningen har en förändring jemväl föranledts deraf, att, jemlikt Kungl. Maj:ts nådiga bref den 27 juni 1879, från 1880 års ingång öfverflyttats ej mindre, såsom ofvan är nämndt, Björkvattnets by från Ramsele socken och tingslag, utan äfven byarne Aspås N:o 1, Boberget N:o 1, Borgsjö N:o 1, Borgvattnet N:o 1, Fullsjön N:o 1, Skyttmon N:ris 1, 2, 3 och 4 samt Sörviken N:o 1 från Hamnerdals socken och tingslag till Borgvattnets socken och Ragunda tingslag samt Fisksjölandet N:o 1 och Östra Fisksjölandet N:o 1 från Sundsjö socken och Refsunds tingslag till Stuguns socken och Ragunda tingslag.

En annan och betydelsefullare förändring i den administrativa indelningen har Konungens Befallningshafvande påkallat, i det Konungens Befallningshafvande i underdånig skrivelse den 9 juli 1877 fästat Kungl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet på det trängande behovet af länets indelning i flera fögderier än de tre, hvaruti det nu är fördeladt, och hemställt om dess indelning antingen i fem eller åtminstone i fyra fögderier, sammanfallande med de fyra då föreslagna domsagorna. Denna framställning ansåg Kungl. Maj:it, enligt nådigt bref den 31 december samma år, emellertid icke för det dåvarande och innan riksdagen meddelat beslut i anledning af Kungl. Maj:ts den 14 i nyssnämnda månad beslutade proposition om länets fördelning i fyra domsagor, till någon åtgärd föranleda; och någon åtgärd till fyllande af det allt mera tilltagande behovet i förevarande hänseende har icke heller efter den beslutade och genomförda domsagaregleringen ännu blifvit vidtagen.

I senaste femårsberättelsen omförmältes, att lön blifvit anvisad till läkare för ett sjunde *provinsialläkaredistrikt*, som, med läkarestation i Bergs kyrkoby, skulle bildas af Bergs och Ovikens pastorat jemte Hackås socken, men att denna reglering före den periodens utgång ej kunnat genomföras. Efter det hindret därför numera blifvit undanröjdt, har detta distrikt sedan juni månad 1879 varit med tillförordnad eller ordinarie provinsialläkare försedt och länets medicinala indelning i sju provinsialläkaredistrikt sålunda fullständigt trädt i verket.

I den *militära* och *kyrkliga* indelningen har under perioden ingen förändring egt rum.

Likasom i föregående berättelser bifogas en tabellarisk uppställning Litt. A af *länets indelning* vid periodens slut i kyrkligt, judicielt, administrativt, medicinskt och militäriskt hänseende, till en, så vidt möjligt, enkel öfersigt häraf; och hafva socknarnes antal och folk mängd jemväl upptagits i tabellen.

Bland de i föregående berättelser anmärkta *oregelbundenheter* i länets indelning hafva några, på sätt af redogörelsen här ofvan för de under perioden verkställda förändringar uti indelningen framgår, numera blifvit undanröjda. Blott några få

återstå, föranledda af fyra jemtländska byars, af lokala förhållanden påkallade kyrkorätt i församlingar inom Vesternorrlands län.

Det hade varit önskligt att i denna berättelse förfullständiga den knapphändiga skildring af länets *allmänna naturbeskaffenhet*, som förefinnes i föregående berättelser. En osökt anledning härtill synes ligga i den omständighet, att Jemtland genom de snart fullbordade jernvägar, som vid 1873 års riksdag beslötas, erhåller så lättade vägförbindelser ej blott med rikets sydligare belägna län utan äfven med Östersjön och Vesterhafvet, att den inströmning af folk och kapital, som erfordras för snabbare utveckling af landets stora naturliga hjälpkällor, än de inhemska folk- och kapitalförhållandena betinga, nu skulle kunna förväntas, så framt främlingen rätt kände omfånget och beskaffenheten af dessa hjälpkällor och de ingalunda ogynsamma naturförhållanden och andra i allmänhet ej heller ofördelaktiga vilkor för tillgodogörandet deraf, som här verkligen förefinnas. Men då en fullständig framställning häraf skulle, för att motsvara syftet, gifva denna berättelse ett större omfång, än som må hända kunde anses öfverensstämma med den från vederbörligt håll uttalade önskan om femårsberättelsernas inskränkning till måttligare dimensioner, än dessa berättelser under senare åren antagit, så inskränker sig Konungens Befallningshafvande dertill att, under åberopande af hvad i ämnet förut blifvit i nämnda berättelser anfördt, uttala den åsigt, att länets jordmån och klimatiska förhållanden äro af den beskaffenhet, att ett på ladugårdsskötsel väsentligen grundadt jordbruk här bör kunna med största fördel idkas. Såsom stöd för denna åsigt är Konungens Befallningshafvande i tillfälle meddela, att, efter hvad en framstående jordbrukare, bosatt nära norska gränsen omkring 2,000 fot öfver hafvet, upplyst, hans så ordnade jordbruk, vid en med ledning af noggrannt förda böcker öfver utgifter och inkomster och med biträde af en om förhållandena i rikets sydliga provinser kunnig agronom för några år sedan företagen undersökning, befunnits per tunnland öppen jord gifva en behållen inkomst, fullt motsvarande hvad i allmänhet kan påräknas i Skåne.

2. Invånare.

Länets folk mängd, som uppgick vid 1870 års utgång till 70,463 och vid 1875 års till 75,756 enligt allmänna befolkningsstatistiken, uppgick vid 1880 års slut, på sätt **tabell N:o 1** utvisar, också den grundad på allmänna befolkningsstatistiken, till 83,623, men enligt mantalslängderna till 82,744; eller enligt husförhållningarna till 879 personer utöfver hvad mantalslängderna upptaga, hvilket hufvudsakligast torde vara beroende derpå, att *lappbefolkningen* icke finnes upptagen i mantals- men väl i husförhållningarna.

Antalet af denna befolkning utgjorde:

	1870.	1875.	1880.
i Tännäs distrikt	169	150	144.
i Undersåkers d:o	195	207	218.
i Föllinge d:o	154	162	164.
i Frostvikens d:o	253	248	273.
Summa 771	767	799.	

Lappbefolkningens antal har sålunda under tiden hvarken väsentligen ökats eller minskats. Dock är att märka, att, på sätt i uppgifterna från Frostvikens lappdistrikt omförmäles, flertalet af de såsom lappar upptagna personer öfvergifvit nomadlivet och uppehåller sig i bygden, dels inom Frostvikens och dels inom andra socknar, såsom vall- eller tjenstehjon.

Angående renarnes antal saknar Konungens Befallningshafvande fullständiga upplysningar, väsentligen beroende derpå, att lapparne hafva en på vidskepelse och må hända äfven andra förhållanden grundad fördom mot ordentliga uppgifter i detta hänseende. Af pastorsembetet i Föllinge socken uppgifves, att ett antal dithörande lappar, som några år uppehållit sig i Ovikens sockens fjälltrakter, nyligen derifrån återvändt till sina skattefjäll i Föllinge med synnerligen ökad förmögenhet — antagligen i renhjordar. Ty värr torde detta vara ett undantagsförhållande, enär antagligt är, att lapparnes renhjordar under

perioden i allmänhet icke förökats, utan snarare inom ett och annat distrikt mer eller mindre förminskats.

De många och högljudda klagomål öfver jemtländska lapp- allmogens betryckta ställning, hvilka under senare tid allt mera

låtit sig höras och slutligen jemväl blifvit hos Kungl. Maj:t framställda, likasom å andra sidan framställningar skett af den jordbrukande befolkningen å vissa orter om menligt intrång af lapparne, hafva manat Kungl. Maj:t att å dessa frågor egna

Tab. litt. A.

Länets administrativa indelning.

Socknar och pastorat. (Moderförsamlingars och pastorats namn kursiverade).	Folkmängd vid slutet af		Folkmängdens procentiska		Kontrakt.	Tingslag.	Domsaga.	Länsmansdistrikt.	Fögderi.	Provinsial-läkaredistrikt.	Militärindelning. Rotar.							
	1875.	1880.	ökning. %	minskning. %														
Ragunda	3,079	3,277	6	—	Östra	Ragunda	Östra	Ragunda	Norra	Ragunda	24 fältjägare							
Fors	1,677	1,861	11	—				17 do										
Hellesjö	1,547	1,667	8	—				17 do										
Håsjö	797	883	11	—				8 do										
Stugun	1,576	1,752	11	—				11 do										
Borgvattnet	407	575	41	—				4 do										
Refsund	1,257	1,513	20	—				25 do										
Nyhem	315	351	11	—				9 do										
Bodsjö	881	979	11	—				17 do										
Sundsjö	1,335	1,409	6	—				9 do										
Bräcke	1,096	1,311	20	—	20 hästjägare													
Brunflo	2,077	2,301	11	—	Norra	Brunflo	Norra	Östersunds	4 do									
Marieby	440	475	8	—					18 do									
Lockne	1,470	1,573	7	—					21 do									
Lit	2,385	2,609	9	—					4 do									
Kyrkås	408	407	—	—					5 do									
Häggenås	1,742	1,808	4	—					17 fältjägare									
Föllinge	2,314	2,516	9	—					16 do									
Hotagen	561	616	10	—					47 do									
Hammerdal	3,816	4,155	9	—					28 do									
Ström	2,537	2,956	17	—														
Alanäs	859	1,000	16	—	Östra	Sanne	Vestra	Östersunds	13 hästjägare									
Frostviken	1,084	1,218	12	—					6 fältjägare									
Sunne	1,164	1,246	7	—					6 hästjägare									
Frösön	1,305	1,403	8	—					16 fältjägare									
Norderön	266	287	8	—					8 do									
Hallen	1,186	1,266	7	—					31 do									
Marby	460	461	—	—					9 do									
Berg	2,596	2,830	9	—					36 do									
Klöfsjö	890	988	11	—					5 do									
Rätan	1,405	1,581	13	—					12 do									
Oviken	1,907	2,068	8	—	45 do													
Myssjö	1,022	1,078	5	—	25 do													
Näs	939	1,050	12	—	Östra	Häckås o. Näs	Östra	Södra	12 hästjägare									
Häckås	1,349	1,422	5	—					8 do									
Undersåker	1,289	1,438	12	—					10 fältjägare									
Mörsill	497	569	14	—					13 do									
Åre	1,730	2,040	18	—					17 do									
Kall	2,096	2,125	1	—					21 do									
Offerdal	3,277	3,420	4	—					7 do									
Alsen	1,651	1,764	7	—					21 hästjägare									
Mattmar	842	968	15	—					9 fältjägare									
Rödön	1,287	1,405	9	—					18 hästjägare									
Näskott	745	785	5	—	7 do													
Åspås	958	1,046	9	—	1 fältjägare													
Ås	967	1,017	5	—	16 hästjägare													
Sveg	1,529	1,663	9	—	6 do													
Linsell	719	791	10	—	9 do													
Elfros	636	686	8	—	12 do													
Lillherdal	1,391	1,543	11	—	Södra	Ytterhogdals	Herjeådalens	Svegs	Befriade från rotering									
Ytter-Hogdal	1,378	1,567	14	—					8 rotar af Helsingeregemente									
Öfver-Hogdal	281	303	8	—					Hede	Hede	Hede	Hede	Befriade från rotering					
Hede	1,094	1,272	16	—														
Vemdalen	903	940	4	—														
Tännäs	882	960	9	—														
Ljusnedal	339	270	—	20														
Storsjö	356	397	12	—														
Östersunds stad	2,056	2,880	40	—									Östra	—	—	—	—	Erlägger båtsmansvakansafgift

särskild uppmärksamhet, i syfte att närmare utreda klagomålens större eller mindre befogethet samt de åtgärder, som skulle kunna så vidt möjligt undanröjda eller åtminstone förminska den öfverklagade ställningens orsaker och de framkallade verkningarna deraf.

Redan på grund af de allmänna upplysningar, Konungens Befallningshafvande vid tid efter annan hållna sammanträden med lapparne och annorledes kunnat inhemta, hade den öfvertygelse hos Konungens Befallningshafvande stadgats, att lapparne eller åtminstone åtskilliga ibland dem af flera anledningar verkligen befinna sig i en betydligt ställning samt att väsentligaste anledningen härtill vore att söka i det för lapparne menliga sätt, hvarpå gränserna för deras renbetesfjäll blifvit vid den för flera år sedan avslutade afvittringen bestämda.

Genom Kungl. brefvet den 20 april 1841 hade stadgats, att i sammanhang med afvittringen lapparnes skattefjällsområden skulle uppmätas samt att af tillstötande disponibla kronomarker skulle särskildt för hvarje skattefjäll utstakas nödiga betestrakter; hvarvid borde tillses, att så vidt möjligt vore, nödig skog till bränsle ej komme att saknas.

Den bördighet och tjenlighet särdeles till grässkörd, som landets jordmän eger ända upp i dalsänkningarna mellan fjällen samt till och med å vissa delar af dessa, synes emellertid hafva förledt afvittringsmyndigheterna att i odlingens förmenta intresse och utan tillräckligt afseende å lapparnes behof, inom fjälltrakterna tilldela den fasta befolkningen större eller mindre sträckor, de der rätteligen bort bibehållas under skattefjällens besittningsrätt, så framt dessa, enligt tydliga syftet i 1841 års bref, skulle hvar för sig innefatta alla nödiga villkor för renskötselns bedrivande med ett visst för fjället beräknadt antal renar; en uppfattning som vunnit stöd af den undersökning, Konungens Befallningshafvande, efter sökt och erhållet bemyndigande af Kungl. Maj:t, låtit inom vissa renbetestrakter verkställa. Gränserna mellan skattefjällen och angränsande hemman eller nybyggen fingo jemväl genom den sålunda verkställda afvittringen på alltför många ställen ett för grannsamman olycksbringande läge, i det lappen, som under vissa årstider mångenstädes endast invid denna gräns kan — ofta blott på ett otillräckligt sätt — tillfredsställa sitt behof af skog och gräsbete för reurne, sålunda nödgas tidtals uppehålla sig med sina hjordar så nära den bofasta grannens slätterlägenheter, fåbovallar och ibland jemväl hans åker och odlade äng, att det, framför allt under vissa väderleks- och växtlighetsförhållanden, snart sagdt blir för lappen omöjligt att derifrån afhålla de föga tama, oftast ohandterliga rendjuren, hvilka icke kunna, i fråga om skyldighet att om dem taga vård, anses likställda med sådana hemdjur, som afses i gällande förordning om egors fredande af annans hemdjur m. m.

I den mån som odlingen sålunda framträngt till och gjort större framsteg på spridda ställen ända in bland och stundom uppe å sjelfva fjällen eller på områden, der lapparne fordom fått flytta fritt omkring utan egentlig fara för sammanstötning med den fasta befolkningens intressen, i samma mån har denna fara ökat och lappen blifvit utan sitt vållande allt mera försatt i den ställning att äfven med bästa vilja knappast kunna förhindra skadegörelse å den fasta befolkningens alltför närbelägna egor. Åtminstone gäller detta bland annat för sådana tider, framför allt våren, när det för renen då nödiga gräsbete saknas inom lappens område, men finnes tidigare och rikligare å grannens strax derutom. Härtill kommer, att vid afvittringen i Jemtland lap-

parnes renbetesområden blefvo afskilda utan något sådant förbehåll, som sedermera föreskrefs för den ännu pågående afvittringen inom Vester- och Norrbottens lappmarker, eller att lapparne äfven efter afvittringen skulle vara berättigade att å skogs-trakter utom det egentliga, dem tilldelade området med eller utan inskränkning till viss årstid, allt efter traktens läge nedan eller ofvan kulturgränsen, såsom dittills söka bete för sina ren-hjordar samt, i den mån för renbetesrättens utöfning vore nödigt, till hushållsbehof begagna skogen.

De menliga följderna af nu berörda förhållanden hafva, särdeles under de sista åren, inom vissa delar af länet allt skarpare framträdt medelst häftiga stridigheter mellan lappens ännu orubbade tro på sin urgamla flyttnings- och betesrätt å ena samt den fasta befolkningens må hända ej ogrundade uppfattning af sin ovilkorliga egande- och besittningsrätt å andra sidan. Då nu dessutom befolkningen å vissa orter inom länet använder renmossa såsom ett viktigt, ofta oundgängligt bidrag till vinterutfofning af sin hornboskap, så inses lätt, hvarför denna befolkning börjat allt mera bestrida lappens under någon tid efter afvittringen tolererade vistelse å egor, som blifvit utan förbehåll derom med full eganderätt åt henne upplätta. Lapparne hafva sålunda blifvit utsatta för alltjemt stigande ersättningsanspråk i anledning af renarnes åverkan och skola sålunda inom längre eller kortare framtid må hända se sin tillvaro hotad, så framt icke statsmagterna ingripa och dels genom inlösen af enskildes jord eller upplåtelse af betesrätt å kronans, på de ställen der behofvet sådant kräver, utvidga lapparnes områden, så att de innefatta alla oundgängliga villkor för renskötselns bedrivande utan uppenbar våda för nu antydda konflikter, dels ock, der så nödigt finnes eller lämpligare anses, bereda lapparne enahanda rätt till bete och skogsfångst utom deras områden, som enligt ofvannämnda förbehåll vid afvittringen i Vester- och Norrbottens lappmarker deras lappar fortfarande tillkommer. Åtgärder i dessa syften synas, såsom Konungens Befallningshafvande redan i underdånigt yttrande haft tillfälle framhålla, vara af billighet påkallade, då staten genom berörda afvittring å den jordbrukande befolkningen upplåtit så stora och så belägna delar af de trakter, der lappen fordom med föga inskränkt rätt färdades omkring med sina ren-hjordar, att han numera på vissa håll saknar utrymme att utan konflikt med jordbruksintresset kunna lifnära sina renar.

Flera andra omständigheter, delvis framkallade af lapparne sjelfve, hafva, efter hvad den nu avslutade utredningen visar, ganska väsentligt bidragit till de antydda konflikterna. Det torde emellertid få anses öfverflödigt att här närmare redogöra derför, likasom för de ytterligare åtgärder, jemväl i lagstiftningsväg, Konungens Befallningshafvande snart är i tillfälle att hos Kungl. Maj:t föreslå i den kinkiga och omfattande frågan, för hvars slutliga behandling, efter fullbordandet af de antydda vidlyftiga lokalundersökningarna, Konungens Befallningshafvande ansett nödigt afvakta utgången af det förslag till lagstiftning angående lapparne i de förenade konungarikena, som antogs blifva redan sistlidne riksdag förelagdt, men med säkerhet antages komma att utgöra föremål för den stundande riksdagens handläggning.

Ännu fortfar *utflyttningen från länet* att hålla sig inom måttliga gränser och har under de 3 första åren af denna period, likasom under den nästföregående, i allmänhet visat en nedgående tendens, men för åren 1879 och 1880 en stegring. De utflyttandes antal utgjorde i årligt medeltal för:

Åren 1866—1870.....	253·4 personer.
» 1871—1875.....	98·6 »
» 1876—1880.....	108·6 »

Jemförd med utflyttningen från hela riket, uppgick den för:

	Hela riket.	Jemtland.	
år 1875 till	0·22.	0·06	procent af befolkningen.
» 1880 »	0·92.	0·37	» » »

I afseende å *proportionen mellan könen*, hvilken för hela riket städse visat en afgjord, ehuru under det sista årtiondet småningom något sjunkande öfvertalighet å kvinnökönets sida, har Jemtlands län under en lång följd af år företett det undantagsförhållande, att mankötet utgjort ett öfvervägande antal mot kvinnökötet, ett förhållande som ännu fortfar.

Antalet ingångna och genom döden upplösta *äktenskap* utgjorde i årligt medeltal:

Åren 1866—1870.....	resp. 397·0 och 335·0.
» 1871—1875.....	» 561·0 » 360·2.
» 1876—1880.....	» 549·4 » 342·2.

Om den stegring i antalet ingångna äktenskap, som sålunda visade sig under den andra af dessa perioder, ehuru med relativ återgång för de två sista åren deri, med skäl ansågs härröra från det inflytande på länets ekonomiska ställning, som goda skördar och framför allt en högt uppdrifven skogsrörelse under nyssnämnda tidrymd haft, så återspeglas den ekonomiska ställningen likaledes i den minskning, som derefter, synnerligast under åren 1876—1878; inträdde. Redan under 1879, då en ljusning i träaffärerna började skönjas, steg också siffran af ingångna äktenskap från resp. 509 och 510 under de närmast föregående åren till 558 och år 1880 till 649.

Under nu förevarande period hafva 5 *civila äktenskap* dels emellan baptister å ömse sidor, dels ock emellan baptister och medlemmar af statskyrkan blifvit inom länet ingångna.

Angående *nativitets- och mortalitetsförhållandena* utvisa föregående femårsberättelser, att nativitetsöfverskottet i medeltal utgjorde:

Åren 1861—1865.....	969 personer.
» 1866—1870.....	849 »
» 1871—1875.....	1,049 »

Under den förevarande perioden uppgick antalet af de *levande födde* och af de *döde* till följande siffror:

	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.
födde.....	2,352.	2,368.	2,495.	2,572.	2,665.
döde.....	1,357.	1,201.	1,358.	1,207.	1,191.
öfverskott således	995.	1,167.	1,137.	1,365.	1,474.

eller i medeltal för dessa 5 år 1,228 personer.

Dödlighetsprocenten, som här i allmänhet varit relativt låg, förhöll sig under sistlidne och innevarande period till hela rikets sålunda:

	Jemtland.	Hela riket.		Jemtland.	Hela riket.
1871.....	1·34.	1·72.	1876.....	1·77.	1·96.
1872.....	1·40.	1·63.	1877.....	1·55.	1·84.
1873.....	1·33.	1·72.	1878.....	1·72.	1·81.
1874.....	1·79.	2·03.	1879.....	1·50.	1·69.
1875.....	2·04.	2·03.	1880.....	1·44.	1·81.

Under förevarande period var således dödligheten inom länet i allmänhet större än under den föregående perioden. I någon mån torde härtill bidragit, att särdeles åren 1876 och 1878 vissa delar af länet, företrädesvis inom norra fögderiet, varit tidtals hemsökta af skarlakansfeber, rödsot, nervfeber och difteri, hvarjemte spridda fall af koppor förekommit.

Sjelfmordens antal inom detta län har under föregående perioder utvisat en relativt hög siffra. Det absoluta antalet uppgick i medeltal:

Åren 1871—1875.....	till 7·8
» 1876—1880.....	» 7·6

och således något, om ock obetydligt lägre för den senare tidrymden. Det årliga medeltalet på 100,000 invånare af medel-folkmängden har uppgått till följande siffror:

	Jemtland.	Hela riket.
Åren 1861—1870.....	8·49.	8·04.
» 1871—1875.....	10·68.	8·13.
år 1876.....	9·17.	9·28.
» 1877.....	9·01.	9·65.
» 1878.....	10·12.	9·15.
» 1879.....	7·44.	9·62.
» 1880.....	12·11.	8·40.

Häraf och vid en jemförelse länsvis framgår, att Jemtland numera icke intager ett så sorgligt framstående rum i förevarande hänseende som tillföre. Detta förhållande är dock ty värr mera beroende på en stegring inom andra län än på någon väsentlig minskning inom detta. Tröstande är det emellertid, att under det sjelfmorden beklagligtvis synas i allmänhet vara i tilltagande, detta förhållande åtminstone icke gjort sig gällande inom dessa bygder, der benägenheten för sjelfmord tidigare visat sig större än inom de flesta öfriga delar af riket.

I sista femårsberättelsen uttalades en klagan deröfver, att om också länets befolkning i allmänhet och särskildt inom många delar af länet fortfarande ansågs förtjent af det hedrande vitsord om *nykterhet*, som i föregående berättelser gifvits, det likväl icke kunde förnekas att nykterheten här, liksom i andra delar af riket, inom flera orter i större eller mindre grad aftagit, dock blott väsentligen bland den lösa befolkning, som till åtskilliga delar af länet inlockats af den under då förevarande periods första år stegrade skogsrörelsen, och en af orsakerna till berörda beklagliga förhållande antyddes ligga i den större frihet i försäljning af vin till förtäring på stället, som genom 1866 års författning i ämnet blifvit medgifven.

Under nu ifrågavarande period synes åter nykterheten obestridligen hafva varit i märkbart stigande. Orsakerna till detta glädjande förhållande torde vara flera. I främsta rummet är det att hoppas, att insigten och erkännandet af dryckenskapslastens andliga och kroppsliga förderf börjat göra sig allt mera och i allt större omfång gällande. Denna uppfattning har icke blott mer än förr kunnat jemte medvetandet om det förakt och den afsky, för hvilka drinkaren nu, långt mera än förr, är föremål i allmänna meningen, verka återhållande på den enskilde, för frestelsen till omåttlighet utsatte, utan äfven inom kommunerna framkallat en tilltagande benägenhet att begagna sin rätt till inskränkning af landthandlandes rättighet att försälja vin och maltdrycker, hvarigenom såväl tillfällena till åtkommande af rusdrycker i väsentlig mån minskats, som också åtgärderna från polistjenste-

männens sida till lönkrögeriets upptäckt och beifran i ej ringa grad underlättats. Kraftigast torde dock till omförmälta minskning i rusdryckers omätliga förtäring hafva bidragit, att de tillfällen till arbetsförtjenst och deraf härflytande penningetillgång, hvarpå skogsrörelsen under nästföregående period i så rikligt mått hade att bjuda, under den förevarande blifvit med skogsrörelsens aftagande i betydlig mån inskränkta, hvarigenom de bland den arbetande befolkningen, som mest hemfallit under dryckenskapslasten och icke af inre sedlighetskraft skulle återhållits, saknat utvägar att i sådant öfvermått som under den förra tidrymden tillfredsställa sitt begär efter rusdrycker.

Af de flera *skarpskytteföreningar*, som inom länet bildats i enlighet med de af Kungl. Maj:ts stadgade grunder, fans under näst föregående femårsperiod blott en enda, nemligen Mattmars skarpskytteförening, i föreskrifven och med statsmedel understödd verksamhet. Äfven denna förenings så beskaffade verksamhet har numera upphört. I stället har Östersunds skarpskytteföre-

ning, som tidigare hade upphört, nu återupplifvats och varit i verksamhet, som af staten åtnjutit understöd.

Länets flesta församlingar äro fortfarande föga berörda af *skismatiska religionsrörelser*.

Så vidt till Konungens Befallningshafvandes kännedom kommit, är det blott baptisternas sekt och den, åt hvilken lektor Waldenström fått låna sitt namn, som inom några få församlingar hittills gjort ett jembförelsevis ringa antal proselyter. Baptisternas antal synes dock vara i jemnt om ock i allmänhet obetydligt stigande, så att de inom två socknar inrättat sig eget bönehus och inom en tredje uppfört kyrka.

I fråga om *födoämnen, klädedrägt, byggnadssätt* hänvisas till sista femårsberättelsen.

Under perioden hafva *sockenbibliotekens* antal, så vidt Konungens Befallningshafvande kunnat utröna, allenast ökats med ett sådant, nemligen i Mörsills socken, år 1880 inrättadt, som underhålles genom frivilliga bidrag och för det närvarande innehåller 100 band.

3. Näringar.

A) *Jordbruk* och B) *Boskapsskötsel*. I dessa ämnen lemna hushållningssällskapen så fullständiga redogörelser direkt till Statistiska Centralbyrån, hvarest de vidare bearbetas, att Konungens Befallningshafvande numera, enligt vederbörandes cirkulär den 17 maj 1880, befriats från skyldighet att afgifva de förut anbefalda, i föregående femårsberättelse under N:is 2 och 3 införda tabeller. Konungens Befallningshafvande kunde derföre också inskränka sig att till berörda redogörelser väsentligen hänvisa. Men då det ur flere synpunkter synes vara af intresse att här framställa ett och annat resultat, som den allmänna statistiken rörande dessa ämnen i ett och annat viktigare hänseende upptager och det, enligt berörda cirkulär, är Konungens Befallningshafvande ålagdt att lemna åtminstone alla hittills vanliga upplysningar, hvarigenom kunskap må vinnas om ifrågavarande näringsgrenars utveckling och ståndpunkt under femårsperioden, får Konungens Befallningshafvande härom anföra följande.

Att äfven under förevarande period *jordens odling* gått ej oväsentligt framåt, lider intet tvifvel. Huruvida den utredning härutinnan, likasom i andra hänseenden, som den allmänna statistiken innehåller, är tillräckligt tillförlitlig, för att kunna läggas till grund för ett någorlunda säkert omdöme angående verkliga förhållandet mellan den odlade jordens ytvidd — här och annorstädes — vid slutet af nämnda period och den nästföregående, torde deremot vara mycket tvifvel underkastadt.

Denna utredning visar emellertid, att länets ytvidd af »åker och annan jord» utgjorde:

år 1879 *)	46,850 tunnland
» 1875	40,000 »

hvilket innebär en tillväxt på dessa 4 år af 6,850 tunnland, eller omkring 1,712 tunnland årligen.

Enligt hvad i de två sista berättelserna uppgifves, hade den odlade *åkers* ytvidd ökats från:

år 1865	till år 1868 med 766 tunnland årligen
» 1868	» » 1875 » 732 » »

*) När i förevarande hänseende likasom i flera andra här efteråt året 1880 ej medtages i beräkningen, beror detta deraf, att de statistiska siffrorna för detta år ännu ej äro här kända.

Jemför man redovisningen för åren 1869 och 1879 angående den odlade egovidens användning, finner man, att hela denna egovid på dessa 10 år vuxit med 10,100 tunnland eller 1,010 per år.

Af hela den odlade egovidens användes till gräskörd:

år 1869	11,912 tunnland
» 1879	16,219 »

hvidan således *föderväxtodlingen* under denna tidrymd skulle hafva stigit med 4,307 tunnland eller omkring 430 per år.

I fråga om *jordmånens beskaffenhet* har Konungens Befallningshafvande intet att anföra utöfver hvad tillförene blifvit meddeladt. I *brukningsättet* synes någon väsentlig förändring ej hafva inträdt. Endast det torde böra anmärkas, att odling af råg, förut obetydlig i jembförelse med odlingen af korn, som varit och ännu är ortens hufvudsäde, allt mera är i tilltagande.

Med ledning af de angående *årsväxten* särskildt meddelade uppgifter, torde här böra i detta ämne erinras följande:

1876. *Sädesgrödan*, ehuru till korntalet ymnig, ansågs likväl, på grund af den försämring densamma lidit genom ogynnsamt bergningsväder, ej i sin helhet kunna uppskattas högre än såsom *god*. *Höskörden* hade utfallit *fullt medelmåttig*.

1877. Genom tidiga, delvis svåra nattfroster skadades *sädesgrödan* så, att *nästan allmän missväxt* ansågs vara för handen. Äfven *höskörden* hade utfallit *under medelmåttan*.

1878. Ehuru *sädesgrödan* till myckenheten utföll något under medelbeloppet, kunde den dock på grund af sin goda beskaffenhet såsom *medelmåttig* uppskattas. Om än inom några delar af länet knapp, betraktades dock *höskörden* öfver hufvud taget såsom *medelgod*.

1879. Skörden af *säd och hö* ansågs så väl till myckenhet som till beskaffenhet hafva utfallit *ovanligt god och rik*.

1880. Lika med större delen af riket hotades Jemtland, till följd af långvarig torka under förra delen af sommaren, med missväxt, men en derefter följande ovanligt gynnsamt väderlek gaf åt *sädesgrödan* sådan växtlighet, att skörden deraf öfver hufvud taget kunde betraktas såsom *rik*. *Höet* åter, hvars växtlighet

mera hämmats af torkan, lemnade endast en skörd *något under medelmåttan*.

Under denna period, likasom under den nästföregående, hade länet sålunda, med undantag för året 1877, i allmänhet hugnats med gynsam årsväxt och goda skördar. När detta således varit förhållandet under hela årtiondet, medan motsatsen inträffade under det föregående, skänkes härigenom ytterligare stöd åt den äldre iakttagelse, som omnämndes i sista berättelsen, att från och med 1840 talet hvartannat årtionde bjudit på i allmänhet goda, hvartannat på öfvervägande dåliga skördar.

Sedan länets befolkning under sista femårsperioden slutligen inbetalt de *undsättningslån* af statsmedel, som den nödgats taga i följd af missväxterna under 1860-talet, hafva också, tack vare de öfvervägande goda åren under 1870-talet, några sådana lån i allmänhet ej varit af nöden under sist gångna femårsperiod; men Frostvikens socken har, till följd af 1877 års klena skörd eller nästan fullständiga missväxt, nödgats till understöd för sina mest behöfvande medlemmar söka och jemlikt Kungl. Maj:ts nådiga bref den 30 november 1877 af statsmedel erhållit ett undsättningsbelopp utan återbetalningsskyldighet af 3,000 kronor,

Tab. Litt. B. Markegångs- och handelspris (i kronor).

Å r.	Markegångspris Litt. A. (för kubikfot).						Handelspris (för kubikfot).					
	Råg.		Korn.		Ärter.		Råg.		Korn.		Ärter.	
	Jemt-land.	Hertjedalen.	Jemt-land.	Hertjedalen.	Jemt-land.	Hertjedalen.	Jemt-land.	Hertjedalen.	Jemt-land.	Hertjedalen.	Jemt-land.	Hertjedalen.
1871	2.69	2.25	2.13	2.00	2.69	2.85	2.68	2.38	2.35	2.85		
1872	2.69	2.69	2.39	2.50	2.76	3.15	3.00	2.43	2.70	3.13		
1873	3.17	3.17	2.70	2.70	2.93	3.35	3.00	2.72	2.80	3.29		
1874	2.96	3.20	2.50	2.50	2.60	3.88	3.20	3.32	3.00	3.78		
1875	2.82	3.00	2.31	2.50	2.69	4.09	3.51	3.47	3.25	4.03		
1876	2.93	3.17	2.42	2.50	2.80	2.87	3.13	2.41	2.88	2.87		
1877	1.70	1.75	1.05	1.25	4.76	3.29	3.65	2.75	3.10	3.29		
1878	2.59	3.00	2.09	2.50	2.51	2.50	2.50	2.00	2.00	4.60		
1879	2.42	2.50	1.92	2.00	2.42	2.82	3.50	2.40	2.80	2.82		
1880	2.25	2.70	1.78	2.30	2.12	2.61	3.08	2.09	2.62	2.55		

deraf 2,000 kronor skulle utdelas i form af arbetslön för antydda vägbyggnader.

Till upplysning om *markegångs-* och *handelsprisen* å de hufvudsakligaste sädesslagen ej blott under förevarande period, utan för jemförelse skull jemväl för den nästföregående, meddelas tabell Litt. B.

Jemför man handelspriset på korn, som är ortens hufvudsåde, för dessa två femårsperioder och perioden 1866—1870, finner man, att detta pris öfver hufvud taget varit något, om ock obetydligt, nedgående. Medelpriset uppgick nemligen för:

åren 1866—1870	till 2.79.
” 1871—1876	” 2.46.
” 1876—1880	” 2.33.

Då de för en ort gällande *arbetspris* hafva ett stort inflytande på ortens jordbruk, likasom ock för andra, af legd arbetskraft väsentligen beroende näringar, torde en utredning om beskaffenheten af detta viktiga vilkor för jordbrukets och andra liknande näringars mer eller mindre billiga bedrivande inom länet här lämpligen böra företagas. I sådant syfte bifogas tabell Litt. C.

Häraf framgår, att arbetsprisen inom länet — så väl vanlig årlön som värdet af stat och lön samt dagsverksprisen — under nu ifrågakvarande period likasom, efter hvad känt är, under föregående hållit sig väsentligt högre än motsvarande medeltal för hela riket.

Den öfversigt af förhållandena under åren 1865—1876, som finnes framställd i statistisk tidskrift för år 1877, icke blott be styrker, att omförmålta arbetspris äfven under tidigare skiften än det närvarande hållit sig här och i Norrland i allmänhet relativt höga, utan utvisar också, att arbetslönerna, som under femårsperioden 1871—1875 varit i ständig stegring intill åren 1874 och 1875, då tyckas hafva uppnått höjdpunkten, hvarefter, på sätt den nu lemnade tabellen utmärker, småningom sjunkande pris på arbetskraft inträdt, dock mindre väsentligt inom Jemtlands än inom andra län.

Då denna höjning och sänkning varit beroende på motsvarande vexlingar i trävarurörelsen, synes detta befästa den jemväl af andra omständigheter framgående åsigten, att det väsentligen är nämnda rörelse, som inom detta och närgränsande län fördyrar arbetskraften, i följd af sin på gynsamma konjunkturer beroende

Tab. Litt. C.

Arbetsprisen (i kronor).

Å r.	Vanlig årlön	Värdet af stat och lön								Dagsverkspris							
		för dräng.		för piga.		för dräng.		för piga.		Sommar.				Vinter.			
		I husbondens kost.		I husbondens kost.		för dräng.		för piga.		för man.		för qvinna.		för man.		för qvinna.	
		Högsta.	Lägst.	Högsta.	Lägst.	Högsta.	Lägst.	Högsta.	Lägst.	Högsta.	Lägst.	Högsta.	Lägst.	Högsta.	Lägst.		
1876	Jemtlands län	220—275	85	450—600	300	3.50	0.75	2.00	0.33	3.00	0.50	1.50	0.25				
	Medeltal för hela riket	174	70	422	243	2.72	1.13	1.34	0.56	1.88	0.82	0.91	0.38				
1877	Jemtlands län	275	75	580	300	3.00	1.50	1.75	0.75	3.00	1.50	1.50	0.50				
	Medeltal för hela riket	165	67	393	234	2.33	1.06	1.18	0.56	1.55	0.80	0.81	0.40				
1878	Jemtlands län	200—225	75	350—530	230—300	3.00	0.50	1.50	0.25	2.50	0.50	1.25	0.20				
	Medeltal för hela riket	147	61	353	206	2.12	0.96	1.02	0.51	1.37	0.68	0.76	0.36				
1879	Jemtlands län	170—185	70	375—500	230—290	3.00	0.50	1.75	0.25	2.50	0.37	1.25	0.25				
	Medeltal för hela riket	137	61	356	209	1.96	0.94	1.06	0.48	1.29	0.66	0.71	0.35				
1880	Jemtlands län	190—200	70—80	370—500	240—300	3.50	0.50	1.75	0.37	2.50	0.50	1.25	0.25				
	Medeltal för hela riket	140	63	366	213	1.98	0.93	1.07	0.49	1.29	0.65	0.73	0.35				

förmåga att i täflan med jordbruket om den tidtals jemförelsevis knappa tillgången på arbetskraft öfverbjuda den senare näringen.

Den svårighet, som för jordbrukaren deraf uppstått, att anlita legd arbetskraft af menniskoarmar, har väl manat till en allt vidsträckt användning af maskinkraft, hvarigenom *landtbruksredskap* och *maskiner* af flera slag vunnit en fortgående större spridning inom länet; men ännu hafva härigenom olägenheterna af arbetskraftens dyrhet icke blifvit i sådan mån afhjelpa, att de icke i en för jordbruksidkaren synnerligen känbar grad trycka hans verksamhet.

Många tecken tyda emellertid derpå, att den svindlande höjd, hvartill skogsrörelsen under några år af det senaste decenniet stigit, men hvarifrån ogynnsamma konjunkturen nedtryckt densamma, ej mera torde uppnås. Det torde snarare vara att förvänta, att den för jordbruket välgörande inskränkning i skogsrörelsen, som nu redan tillfälligtvis inträdt, skall i viss mån för framtiden i allmänhet bibehålla sig. Den känbara erfarenhet om öfverproduktionens menliga följder, som rörelsens idkare vunnit, måste hädanefter mana till större försigtighet för framtiden. Dessutom har bästa delen af våra flesta skogar i sådan grad redan medtagits och skogarnes värde i öfrigt numera blifvit af deras egare i så mätto insedt, att omständigheterna hädanefter ej på länge torde vara tillräckligt inbjudande för att framkalla ett sådant tillopp af mer eller mindre osäkra skogsköpare som hittills.

Vid sådant förhållande synes den sänkning i arbetsprisen, som af antydd anledning i någon om ock ringa mån här redan inträdt, för framtiden böra i än högre grad tilltaga och dessa pris derefter i allmänhet komma att hålla sig inom måttliga gränser. Dertill måste den nu snart fullbordade, ofvan nämnda jernvägsförbindelsen också i väsentlig mån bidraga, i det den arbetskraft, som nu inom andra delar af riket endast till relativt låga pris finner användning, enligt lagarna för tillgång och efterfrågan bör villigare än hittills söka sig hit och öka den här jemförelsevis otillräckliga tillgången på en arbetskraft, som i hög grad erfordras, särdeles under vissa årtider, för en snabb och tillfredsställande utveckling af länets för trädörelsens skull ännu i mycket försummade jordbruk.

De klimatiska förhållandena sammantränga här de egentliga jordbruksarbetena inom en jemförelsevis ganska knapp tidrymd. Sällan kan vårbruket börjas förr än i senare hälften af maj, ofta först i början af juni, någon gång ändå senare. Under vanliga väderleksförhållanden bör den med afseende å vidt kring-spridda slätterlägenheter tidsödande höslättern börjas i sista veckan af juli och sädesskörden i början af september, då hotande froster mana till synnerlig skyndsamhet. Andtiderna gå sålunda i hvarandra med en brådstörtad hast, hvarom andra orters jordbruksförhållanden ej kunna skänka en föreställning. Utan en ganska stor tillfällig arbetsförstärkning under dessa tider kunna vårslätter- och skördearbetena ej i behörig tid medhinnas. Ju mera jordbruket utvecklas, desto större blir behovet af sådan tillfällig arbetskraft. Ett oundgängligt vilkor för nämnda utveckling är bland annat en lätt och billig tillgång på den tillfälligt behöfliga arbetskraften. Om också jernvägsförbindelsen skulle sålunda möjliggöra en tillfällig arbetsförstärkning under andtiderna, att en del löst arbetsfolk, såsom förhållandet varit under tiderna för pågående jernvägsarbete, vid vårens början från andra orter begåfve sig hit, för att på hösten draga hem igen, så sy-

nes dock både ur ekonomisk och sedlig synpunkt fördelaktigast vara, att en sådan arbetarebefolkning kunde fästas vid orten genom erhållande af egen torfva, mot vilkor, bland annat, att under andtiderna vara till skäligt pris tillgänglig för den jordbrukaren, som åt densamma upplåtit jord till bostad och brukning, helst med full eganderätt. Härför har en hos befolkningen i allmänhet rådande fördom mot så beskaffad upplåtelse utgjort ett icke ringa hinder; men då dylika upplåtelser på senare tider så småningom i antal tilltagit, är det att hoppas, att den viktiga frågan inom den närmaste framtiden torde allt mera närma sig en lycklig lösning.

Till detta syfte skulle väsentligt bidraga, om dylika upplåtelser från statens här varande jordegendomar kunde få ske utan den omgång, som för närvarande måste iakttagas och som haft till följd, att flera ansökningar derom under närmast förflutna år ej kunnat bifallas i den ordning, de blifvit framställda.

Icke heller under denna period hafva några allmänna åtgärder vidtagits till höjande af *trädgårdsskötselns* låga ståndpunkt inom länet. Det intresse för planteringar och smärre trädgårdsanläggningar kring gården, som i sista femårsberättelsen antogs hafva börjat vakna, synes vara i märkbart stigande. Dertill hafva säkerligen i icke oväsentlig mån bidragit de smakfulla planteringar, som under jernvägens byggnad skett vid stationerna, äfvensom det tillfälle till biträde af kunnige trädgårdsmästare, som under senare åren erbjudit sig.

Likasom i sista berättelsen, skulle väl äfven nu kunna sägas, att *åkerbrukets ståndpunkt* väsentligen är den samma, som angafs i berättelsen för nästföregående period. Men ett sådant fortgående omdöme skulle kunna synas utmärka hardt nära ett stillestående i åkerbrukets utveckling. Detta är emellertid hvarken förhållandet eller meningen. Att länets åkerbruk i flera hänseenden tid efter annan tar ett steg framåt i utveckling, torde ej kunna bestridas. Hvert steg för sig eller samförda för en femårsperiod i sender hafva emellertid icke varit af den betydelse, att framåtskridandet i allmänhet kunnat — så att säga — uppmätas och närmare bestämmas. Men för den, som med en sakkunnig iakttagares blick kunnat under en längre tid, till exempel några tiotal af år, följa den för kortare tidrymd knappt märkbara utvecklingen, måste helt visst denna framställa sig såsom ganska betydelsefull.

Hvad beträffar *boskapsskötseln*, så bekräftar sig det redan i föregående berättelse gjorda antagande, att denna gren af jordbruket, om hvars öfvervägande vikt och stora betydelse befolkningens öfvertygelse allt mera gör sig gällande, i alla hänseenden gjort och fortfarande gör märkbara framsteg. Icke blott det alltjemnt stigande antalet af kreatur, utan jemväl deras bättre utfodring och vård utmärka detta. Om också, på sätt här nedan kommer att närmare redogöras, mejerihandteringen i följd af särskilda omständigheter för en tid varit i sin utveckling stillastående, ja väl ock kan sägas hafva under perioden gått något steg tillbaka, så fortlevver dock ett verkligt intresse därför och afvaktar blott upphörandet af de hindrande omständigheternas menliga inflytande för att återtaga förnyad och starkare ansats till ett snabbare framåtskridande.

De *vinterfödda fükreaturens* antal, som i medeltal utgjorde:

åren 1861—1865.....	43,752,
” 1866—1869.....	46,953,
” 1871—1875.....	48,639,
” 1876—1879.....	52,732,

har sålunda, efter en jemn stigning under föregående perioden, under de fyra här angifna åren af den förevarande i ändå högre grad stegrats.

Uti nedanstående tabell Litt. D upptages, till jämförelse länets tingslag emellan, *samtliga vinterfödda kreaturens* antal tingslagsvis år 1879 samt vid den nästföregående femårsperiodens slut.

Hänvisande till hvad i sista berättelsen förekommer om länets hästafvel och tanken att till upphjelpande deraf bilda en *hästafvelsförening*, får Konungens Befallningshafvande meddela, att till förverkligande af denna tanke hushållningssällskapet dels tillsatt en komité, som uppgjort förslag till stadgar för en sådan förening, dels anvisat medel under vissa år till ändamålets befrämjande; men att i anseende till den tryckta ekonomiska ställning, som under större delen af perioden herskat, tiden ännu icke ansetts lämplig för ett försök att bringa föreningen till stånd.

De åtgärder till *färafvelns* upphjelpande, som i förra berättelsen omnämnas, hafva jemväl under förevarande period fortgått, om också med något inskränkt omfattning, till följd deraf att

behovvet af rena afvelsdjur af den färras, cheviotrasen, som till förädling af vår egen införts, under tiden icke påkallat sådan införsel i så stor myckenhet som förut.

Enligt erhållna uppgifter, hafva allmänt gällande *handelspris* å *kreatur* under perioden i allmänhet ställt sig sålunda inom de särskilda fögderierna (N=norra, S=södra och H=Herjedalens):

År.	Hästar.		Oxar.		Kor.		Ungnöt.		Fär.					
	N.	S.	H.	N.	S.	H.	N.	S.	H.	N.	S.	H.		
1876.....	450	540	700	65	70	100	70	80	35	40	10	8	950	9
1877.....	500	500	600	65	60	95	70	75	60	35	38	35	10	9
1878.....	450	430	400	60	60	90	65	75	55	30	35	30	8	9
1879.....	400	440	400	55	65	90	60	70	60	30	33	30	8	9
1880.....	350	490	500	50	60	95	55	70	60	30	30	35	8	850
Medeltal	430	480	520	59	63	94	64	74	61	32	35	20	34	850
Medeltal för länet	476	67	72	66	33	66	33	73	33	73	8	40	750	8
Do för 1871—1875	692	91	82	39	75	82	39	75	39	75	8	40	750	8

Den prisstegring, som, enligt hvad sista berättelsen utvisar, började med 1870 och fortgick under de fyra följande åren, har derefter gått tillbaka, antagligen till följd af försämring i träkonjunkturerna, hvilka inom de norrländska orterna synas utgöra en prisregulator i allt.

Smörprisen, som under årtiondet 1861—1870 höllo sig kring 10 kronor för vanlig vara samt 12 å 14 för bättre och under första femårsperioden af det följande stego till resp. 12 å 18 samt vid köp i smärre poster ända till 20 kronor, hafva under förevarande period något nedgått och i medeltal ej öfverstigit 13 kronor, allt för 20 skålpund. Enahanda har förhållandet varit med *mjölkprisen*, som i Östersund under sistförflutna perioden sprungo upp till 50 öre per kanna oskummad mjölk, men sedan föllo till 40, endast undantagsvis derunder.

Utaf *farsoter bland husdjuren* hafva endast spridda fall yppats, hufvudsakligen af rots, springorm, lungrota, qvarka och nervfeber, jemte en elakartad katarralfeber, samt bland fåren igelsjuka och bland renarne mul- och klöfsjuka äfvensom rödsot.

Under perioden har länet hugnats med nedannämnda *statsbidrag till myrutdikningar*, nemligen:

år 1876 vid Böle och Gefäsen	i Marieby	socken	10,500 kronor.
" " " Aspås Kyrkoslätt	i Aspås	"	18,300 "
" " " Ronäländet	i Ströms	"	4,000 "
" 1877 " Vidjeön	i "	"	2,000 "
" " " Landkålen	i Brundlo	"	1,100 "
" 1878 " Optand	i "	"	4,000 "
" 1879 " Vike	i Rödöns	"	2,400 "
" 1880 " Fullsjö	i Borgvattnets	"	1,800 "
" " " Mo	i Alsens	"	1,900 "

Vid den redogörelse för *hushållningssällskapets verksamhet*, som lemnades i sista femårsberättelsen, förutskickades den erinran, att *sällskapets inkomster* under då afhandlade period, likasom förut, varit jämförelsevis ovanligt små och för hvarje af periodens år i medeltal endast uppgått till 2,535 kronor 79 öre, oberäknadt det årliga anslag å 1,000 kronor, som sällskapet från och med 1874 af statsmedel fått uppbära till husslöjdens befrämjande. Denna inkomsternas obetydlighet i jämförelse med dem, flertalet af rikets öfriga hushållningssällskap under tiden tillgodogjutt,

Tab. Litt. D. Vinterfödda kreatur, tingslagsvis.

Tingslag.	År.	Hästar.	Oxar och tjurar.	Kor och ungnöt.	Fär.	Getter.	Svin.
Ragunda.....	1875	1,148	133	3,624	4,794	4,400	673
	1879	1,213	148	3,733	5,019	4,598	671
Refsunds.....	1875	879	131	3,120	4,284	2,672	456
	1879	946	137	3,452	5,151	2,400	484
Brundlo.....	1875	783	63	2,116	3,490	779	300
	1879	783	63	2,116	3,490	779	300
Lits.....	1875	1,935	161	5,059	6,450	6,450	301
	1879	2,397	199	5,827	7,385	6,568	389
Hammerdals.....	1875	2,116	316	7,092	12,882	9,870	720
	1879	1,666	340	7,271	11,761	7,520	735
Sonne.....	1875	471	36	1,334	1,828	323	205
	1879	492	55	1,317	1,551	314	170
Hallens.....	1875	416	48	1,614	1,562	1,579	132
	1879	429	51	1,588	1,550	1,535	144
Bergs.....	1875	642	90	3,261	3,928	2,035	347
	1879	751	129	3,621	4,155	1,535	366
Ovikens.....	1875	590	140	2,475	2,885	250	320
	1879	628	148	2,436	2,786	250	370
Näs.....	1875	383	70	1,475	2,110	380	228
	1879	416	73	1,559	2,109	472	192
Undersäkers.....	1875	547	135	2,889	3,446	2,973	173
	1879	606	133	3,240	3,570	2,860	155
Offerdals.....	1875	931	280	3,538	5,175	5,662	490
	1879	1,058	284	3,711	4,981	6,013	514
Rödöns.....	1875	757	115	2,179	3,312	2,644	305
	1879	870	147	2,323	3,450	2,415	395
Svegs.....	1875	775	201	4,513	5,126	1,670	140
	1879	226	212	4,725	5,758	1,666	148
Hede.....	1875	694	275	4,167	5,315	1,350	23
	1879	617	287	3,269	4,701	1,900	34
Östersunds stad.....	1875	49	—	156	5	—	84
	1879	40	—	180	10	—	80

berodde väsentligen på skillnaden i de resp. andelarna af bränvinsförsäljningsmedlen, hvilka andelar inom detta län varit så små, att de för ett år ej uppgått till högre belopp än 793 kronor.

Under nu förevarande period hafva inkomsterna icke oväsentligt stigit i förhållande till de förra, hvilket härrört deraf, att efter 1876 stadens bränvinsförsäljning, öfvertagen af ett nytt bolag, lemnat vida större vinst och afgifter än förut. Sällskapets andelar deraf hafva för åren 1876—1880 uppgått till 27,786 kronor 64 öre eller i medeltal 5,557.33 kronor och sällskapets samtliga inkomster utgjort 43,245 kronor 75 öre eller i medeltal 8,649 kronor 15 öre, inberäknadt sammanräknade 6,200 kronor af staten och landstinget under perioden anvisade bidrag till hussløjdens befrämjande.

I senaste femårsberättelse omförmältes, beträffande den viktiga frågan om *mejerihandteringen*, att hushållningssällskapet med ett lemnadt understöd, hvartill jemväl landstinget bidragit, redan under åren 1868—1871 lyckats få 10 bymejerier i gång, men att dessa, efter några få års mer eller mindre fördelaktig verksamhet, det ena efter det andra upplöstes, väsentligen till följd af de orimligt höga pris, mjölken betingade på de många ställen, der ett större antal i den stegrade skogsrörelsens tjänst anställda arbetare voro samlade, hvadan det lönade sig bättre att sälja mjölken i oförädlad form, än att förarbeta henne vid mejeriet. Då nu hufvudsakligen enahanda konjunkturen under de första åren af förevarande period voro herskande och rätta tidpunkten för mejeriers inrättande ansågs inträda först med tvärbanans fullbordande mot Norge, hafva från hushållningssällskapets sida några åtgärder i förevarande hänseende först under periodens sista år vidtagits och några mejerier ej ännu ånyo kommit till stånd, ehuru förberedelser till bolags bildande med understöd af sällskapets för sådant ändamål besparade medel redan egt rum och mejerirörelsen helt visst efter berörda bandels öppnande nästa år skall komma i gång, antagligen med större och varaktigare framgång än tillförene.

Jemväl under denna period har ingen sökande till erhållande af friplats vid statens *mejeriskolor* anmält sig, oaktadt kungörelser derom varit i behörig ordning utfärdade, ej heller undervisning i mjölkhushållning efter mejeriernas upphörande varit inom länet anordnad.

Läringsplatserna vid länets *landtbruksskola* å Ope hafva i allmänhet varit mera jemnt upptagna än under föregående period. Sedan det med första föreståndaren upprättade kontrakt om skolans uppehållande under de första 15 åren af dess tillvaro å de af landstinget för ändamålet inköpta och upplåtta hemmansdelar hösten 1877 gått till ända, har ny föreståndare blifvit för ytterligare 10 år antagen och undervisningen med stor framgång vid skolan fortgått. Likasom förut har hushållningssällskapet äfven under ifrågavarande period utdelat större och mindre *premier* till afgående läringar.

Likaledes har sällskapet utdelat premier vid de i sammanhang med dess höstsammanträde för länet årligen anordnade *landtbruksmöten* med utställning af landtbrukets och dess binäringars produkter och redskap.

Sällskapet, som till *hussløjdens* befrämjande under perioden framgent åtnjutit dels ett årligt statsanslag af 1,000 kronor dels ock bidrag af landstinget, har fortfarande sökt med dessa och egna tillsläppta medel understödja anordnandet af slöjdundervisning vid länets folkskolor. Intresset för en sådan anordning har

hittills ty värr icke visat sig synnerligen vaket eller omfattande, hvarför densamma intill 1880 års utgång icke kunnat vidtagas vid flera folkskolor, än i Östersund, Brunflo och Marieby samt Stuguns, Sunne och Norderöns socknar, äfvensom vid stadens småbarnsskola, oaktadt uppmaning i tid efter annan utfärdade kungörelser blifvit till öfriga kommuner stäld och erfarenheten redan hunnit ådagalägga, att slöjdundervisning vid folkskolan kan med stor framgång anordnas i sammanhang med den bokliga undervisningen, utan menligt intrång i den senare.

Då i följd häraf ej obetydliga besparingar under några år uppstått å de för hussløjdens främjande afsedda anslag, samt sådana anslag syntes vara att under den närmaste framtiden påräkna, ej mindre från statens än sällskapets, landstingets och jemväl stadens sida, hvartill kom att en äldre genom enskildes åtgärder samlad fond till inrättande af en fristående slöjdskola i Östersund redan uppginge till omkring 9,000 kronor, hvaraf åtminstone räntan kunde för ändamålet få användas, har sällskapet, sedan Östersunds stadsfullmäktige beslutat att för ändamålet anvisa ett femårigt bidrag af 500 kronor årligen, genom särskildt utsedd bestyrelse inrättat en *fristående slöjdskola* i Östersund att under viss tid af året hållas öppen för personer från så väl staden som landsbygden. Vid denna läroanstalt, som under februari månad 1880 trädde i verksamhet, har meddelats undervisning uti skrifning, räkning, bokföring, teckning, konstruktionsritning, snickeri, svarfning, träsnideri, korgflätning, yrkesmålning och borstbinderi, under 25 veckor af året och 27 till 33 timmar i veckan. Denna undervisning har af allmänheten omfattats med t. o. m. större deltagande, än man vågat hoppas, vittnande att läroanstalten i högre grad, än man vid dess inrättande tänkte sig, var ett verkligt tidens och ortens behof. Antalet lärjungar af begge könen och skilda åldrar uppgick under vårterminen 1880 till 203. Enär ett så stort antal med afsende å de begränsade tillgångar och deraf beroende lärarekrafter, hvaröfver skolan hade att förfoga, på sätt erfarenheten snart visade, ingalunda kunde vid skolan nöjaktigt undervisas, fann sig skolans styrelse nödgad att vid antagande af lärjungar för påföljande hösttermin göra ett strängare urval bland de anmälda, så att lärjungantalet nedgick till 100, ett antal för hvilket tillgängliga lärarekrafter och undervisningsmateriel likasom den af staden kostnadsfritt upplåtta skollokal befunnits tillräckliga.

Redan under sista året af föregående period hade sällskapet börjat anskaffa lämpliga föremål till en *modellsamling*, dels af goda slöjdverktyg och ritningar dels af åtskilliga andra till efterbildning tjenliga slöjddalster. Denna modellsamling, som är efter annat förökats, uppgår nu till 545 nummer och ett inköpsvärde af 1,720 kronor 4 öre, är i särskild lokal uppställd och har varit för allmänheten tillgänglig men föga besökt, än mindre anlita för medgifven utlåning. Numera uppställd i slöjdskolans lokal, synes den egna sig väl för dess syftemål och sålunda i någon mån göra det gagn, som dermed varit afsedt.

Vid det i sammanhang med sällskapets höstsammanträde år 1876 i staden anordnade landtbruksmöte hade sällskapet föranstaltat *föreläringar rörande hussløjden* af ornamentsbildhuggaren Ahlborn. Dessa föreläringar, som fortgingo under tre dagar, voro ganska talrikt besökta och hafva otvifvelaktigt bidragit att framkalla ett stigande intresse för frågan.

Till den år 1879 af rikets hushållningssällskap anordnade allmänna *hussløjdsutställningen* i Stockholm hade härvarande

sällskaps förvaltningsutskott sökt inom länet uppsamla utställningsföremål, hvaraf ett urval på sällskapets bekostnad till utställningen nedsändes. Några af dessa utställningsföremål lyckades tilldraga sig en väl förtjent uppmärksamhet och tillvinna sig pris.

Sedan Kungl. Maj:t genom nädigt bref den 12 februari 1875 uppdragit åt hushållningssällskapet att för nyssnämnda år och tills vidare ärligen, så länge bidrag af länet utginge, verkställa *premiering af hästar* inom länet enligt gällande reglemente, har sådan premiering, hvartill landstinget anvisat 500 kronor och statsanslag till enahanda belopp erhållits, ärligen egt rum genom en af sällskapet utsedd nämnd, hvars resor till de två uppvisningsställena sällskapet till $\frac{2}{3}$ bekostat.

Sällskapet har under perioden vidtagit åtgärder till förverkligande af den i sista berättelsen omnämnda tanke att inom länet bilda en *hästafvelsförening* i syfte att dels genom kloka försök utfinna en för räddlingen af den jemtlandska arbetshästen lämpligare ras, än som hittills till korsning gemenligen användts, dels jemväl egna sin sträfvan åt det viktiga målet att söka införa ett mera rationellt sätt för unghästens uppfödande och behandling i öfrigt under dess utvecklingstid.

Jemte det sällskapet tillsatt en komité för utarbetande af stadgar för en sådan förening, har sällskapet, efter det detta uppdrag blifvit fullgjordt, till understöd för en blifvande sådan förening anvisat 500 kronor ärligen under 5 år från det, hvarunder föreningen träder i verksamhet, dock med vilkor att sällskapet skall ega utse en ledamot i föreningens styrelse. Med afseende å den ekonomiska ställningen har emellertid tidpunkten ej under perioden ansetts fullt lämplig för inbjudning till föreningens bildande.

Sällskapet har beslutat auskaffa och vid landtbruksskolan såsom mönster uppställa en *samling* af de bästa inom orten användbara *landtbruksredskap*.

För att bereda allmänheten tillfälle att erhålla en nödig befunnen frökontroll har sällskapet till begagnande vid landtbruksskolan inköpt tre stycken Nobbes groningsapparater. Den sålunda under ledning af landtbruksskolans föreståndare ställda *frökontrollstation* har redan visat gagnande resultat och framkallat tanken på bildande af en *fröodlingsförening*; men de derför vidtagna förberedande åtgärder tillhöra egentligen en följande period.

Under flera år hafva på sällskapets bekostnad blifvit vid landtbruksskolan anställda *komparativa gödningsförsök*, till utrönande af åtskilliga konstgjorda gödningsämnenes företräde sinner mellan och framför de naturliga, hvarefter resultatet meddelats länet jordbrukande befolkning.

En länet tillhörande yngling har på sällskapets bekostnad beredts tillfälle att genomgå en lärokurs vid *hästskötarenskolan* på Klämmestorp, mot förbindelse att sedermera emottaga anställning såsom undervisare i hästskötelse, i hvilken egenskap han jemväl för några månader varit anställd vid landtbruksskolan.

De inrättade *laxodlingsanstalterna* i Fors och vid landtbruksskolan hafva under perioden varit i verksamhet, ehuru den samma å sistnämnda ställe, i anseende till svårighet att erhålla befruktad laxrom, måst, hvad sjelfva laxodlingen beträffar, dels inskränkt dels för ett eller annat år alldeles afbrytas. I ändamål att söka konstatera verkligheten af det från flera håll anmälda förhållande, att verklig lax af den ålder, att den antagligen tillhört det från landtbruksskolans laxodlingsanstalt utsläppta

yngel blifvit fångad i Storsjön, samt att det med ifrågavarande odlingsförsök afsedda syfte att utröna, huruvida odlad lax kvarstannade i Storsjön, sålunda vunnits, har sällskapets förvaltningsutskott under år 1879 utfäst en penningbelöning åt den, som först uppvisade i Storsjön fångad fisk, hvilken, enligt sakkunnig persons intyg, befundes vara verklig lax; men ehuru fiskar, fångade i Storsjön eller dess tillflöden och företeende stor likhet med nämnda fiskart, tid efter annan uppvisats, har enligt sakkunniges omdöme ej ännu någon befunnits vara verklig lax.

För att närmare, än genom en tidigare undersökning skett, utröna *Storsjöns tillgång på födoämnen* för större fiskarter och sålunda utreda frågan, huruvida en vidt omfattande fiskplantering i denna sjö eller dit nedflytande strömmar kunde med hopp om lyckligt resultat ske, har sällskapets förvaltningsutskott föranstaltat en fullständig, hela Storsjön och särskildt dess djupare delar omfattande *undersökning* i berörda hänseende af dertill genom Kungl. Landtbruksakademien förordnad fiskeritjänsteman, som på grund deraf uttalat följande allmänna omdöme: Storsjön befines visserligen steril och i vissa fall fattig på fisknäring i jämförelse med andra sjöar med rikare växtlighet, men med afseende å passande näringsämnen för de fiskarter, som till följd af naturbeskaffenheten här böra trifvas, eller de laxartade fiskarna, vore denna sjö jemförlig med eller stode åtminstone föga efter andra sjöar i vårt land. Åsyftade man, att genom fiskodling bibehålla och i någon mån öka den nuvarande fiskmängden i Storsjön, syntes sådant böra kunna lyckas, så vida odlingen företages i någorlunda stor skala. Huruvida fiskmängden derigenom skulle kunna mångdubblas mot den nuvarande tillgången, kunde först genom försök afgöras. Sjöns tillgångar på fisknäring syntes dock icke tillräckligt stora för att ingifva förhoppning om ett så lysande resultat.

Likaledes har sällskapet föranstaltat en *undersökning* genom dertill förordnad statsagronom *af de myrar*, som omgifva jernvägen i dess sträckning genom fjelltrakterna mot norska gränsen, i ändamål att söka utröna dessa myrars lämplighet för gräsodling. Resultatet blef, att sådan odling å sjelfva myrtrakterna icke i allmänhet syntes kunna blifva särdeles lönande, men deremot böra med större framgång kunna företagas af den kring dem högre beligna fastare mark. Då emellertid undersökningen, som, emot hvad åsyftadt var, endast omfattat den närmaste sträckan intill jernvägen, ej var afsedd att ske amorslunda, än okulärt och utan kemisk analys af myrarnas jordarter, torde en mera omfattande och på sådan analys grundad undersökning böra tillvägbringas, innan ett fullt tillförlitligt omdöme i frågan kan uttalas. En sådan och fullständigare undersökning har ej ännu skett.

Slutligen torde böra antecknas, att antalet af *hushållningssällskapets ledamöter*, hvilket vid slutet af nästföregående period uppgick till 603, vid samma tidpunkt af den förevarande utgjorde 645, äfvensom att en mängd skrifter i landtbruket och dess binnärningar rörande ämnen blifvit under denna period, likasom under de föregående, till ledamöterna utdelade.

(*) **Skogshushållning.** Länet, som under förra perioden i förevarande hänseende tillhörde södra Norrlands skogsinspektörsdistrikt, innefattande utom detta län äfven Vesternorrlands och Gelleborgs, utgör numera, efter en år 1876 vidtagen reglering, ett eget sådant distrikt under namn af Jemtlands. Under nämnda period indeladt i tre revir, är länet efter berörda reglering fördeladt i fyra, nemligen:

Östra Jemtlands, bestående af Hammerdals, Ragunda och Refsunds tingslag;

Östersunds, af Lits, Rödöns, Sunne och Brunflo tingslag;

Vestra Jemtlands, af Offerdals, Undersåkers, Hallens och Ovikens tingslag; samt

Herjedalens, af Näs och Hackås, Bergs, Hede och Svegs tingslag.

Skogs- eller jägeristaten, före denna reglering bestående af 3 jägmästare och 9 kronojägare, utgöres nu af 1 skogsinspektör, 4 jägmästare och 12 kronojägare.

De till kronoparker afsatta områden inom länet upptogo, enligt Skogsstyrelsens berättelse:

år 1875 en ytvidd af kvadratref.....	841,530 ⁹¹ .
Genom ytterligare afsättning från boställsskogarne hafva de till ett antal af 59 nu uppgående kronoparkeruas ytvidd under förevarande period ökat med kvadratref.....	164,566 ¹¹ .
	1,006,097 ⁰² .

Vid 1879 års slut utgjorde öfriga allmänna skogars areal i länet:

Kungsgårdars m. fl. för statsverket utarrenderade eller af kronan disponerade egendomars skogar, jemte skogar till de af tjensteinnehafvare ännu disponerade militieboställen, tillsammans 84 st. skogar.....	429,908 ⁵⁵ .
Ett civilt boställes skog.....	3,654 ¹² .
Ecklesiastika boställes skogar, till ett antal af 55 st.....	518,227 ⁶⁸ .
Kronohemmans och nybyggens skogar, 10 st.....	256,893 ⁶⁹ .
Summa med kronoparkerna 209 st. skogar, utgörande kv.-ref	2,214,781 ⁰⁶ .

Anmärkas bör dock, att dessa ytviddsbelopp omfatta ej blott verkligt skogbärande mark, utan jemväl till ordnad skogshushållning indelad hagmark samt fjell och impediment.

Af länets hela ytvidd å fastland och öar, uppskattad till 53,649,864 kvadratref 80 kvadratstänger, angifvas åker och annan odlad jord samt naturlig äng upptaga en ytvidd af 1,904,000 kvadratref samt tomter och bebyggda platser 15,864⁸⁰, och återstående 51,730,000 kvadratref utgöras af utmark, inbegripet betesmark samt fjell och andra impediment.

Af sistnämnda ytvidd eller utmarker räknas 4³ procent eller ofvaustående 2,214,781⁰⁶ kvadratref till de allmänna och 95⁷ procent eller 49,515,219 kvadratref till de enskilda skogarne. Då nu af hela utmarken blott 20,684,568⁸⁰ kvadratref eller ej fullt 40 procent utgör skogbärande mark, så skulle, i fall denna vore på de allmänna och enskilda utmarksområdena fördelad i förhållande till hvarterders förenämnda ytvidd, den egentliga skogsmarken derä reduceras till 40 procent eller omkring 882,000 kvadratref för de allmänna och 19,802,000 kvadratref för de enskilda; och som den skogbevuxta marken upptar allenast 38⁶ procent af länets hela landyta, skulle således af den förra falla blott 1⁶ proc. på de allmänna, men 37 proc. på de enskilda skogarne. Det synes vara af intresse att uppmärksamma dessa sifferförhållanden, hvilka bland annat torde visa, huru jemförelsevis ringa andel de allmänna skogarne upptaga af hela landytan, äfven i ett jemförelsevis så skogrikt län som detta, och huru föga hållbar alltså den uppfattning är, som i fråga om behovet af en skogslagstiftning till skydd för de enskilda skogarne, blifvit uttalad, att nemligen de allmänna skogarne äro tillräckliga att förebygga de vådor, man befarar af de enskilda skogarnes pågående sköfving.

Huruvida, i fråga om den enskilda skogshushållningen, någon öfverhängande eller för den närmaste framtiden hotande fara för öfverafverkning är för handen, torde ej vara lätt, om ens möjligt, att med någon tillförlitlighet afgöra, helst några stati-

stiska siffror om den enskilda afverkningens storlek ej föreligga och svårigen torde kunna tillförlitligt erhållas, samt deras omdömen i frågan, hvilka tro sig ega tillräcklig kännedom för afgifvande af ett sådant, äro ganska stridiga. Den ovanliga stegring i trävarurörelsen, som egde rum under de 4 första åren af 1870-talet ingaf en berättigad farhåga för öfverafverkning och dess följder. Lyckligtvis straffade denna öfverdrift snart sig sjelf. En tilltagande öfverproduktion framkallade, enligt handels vanliga lagar, en aftagande efterfrågan och deraf föranledt snabbt och betydande prisfall på virkeseffekter samt tvingade under återstående år af nämnda årtionde, således under förevarande femårsperiod, den abnormala afverkningen tillbaka inom måttligare gränser. Enligt temligen tillförlitliga uppgifter nedgick den till 50 å 75 procent af de nästföregående årens. Om, såsom här ofvan vid behandling af frågan om arbetsprisen uttalats, det är att hoppas, att den inskränkning i skogsafverkningen, som sålunda inträdt, skall framgent väsentligen bibehålla sig, torde någon fara för öfverafverkning ej under den närmaste framtiden vara att frukta.

Någon egentlig skogshushållning, grundad på beräkning af skogens återväxt eller vidtagna åtgärder derför, förekommer i allmänhet lika litet inom detta som inom de öfriga norrländska länen. Det mest använda skogsbrukssättet, blädning, gynnar i de flesta fall skogens återväxt så, att särskilda åtgärder derför blifva öfverflödiga. En viss sparsamhet i virkesförbrukningen har dock äfven i dessa trakter börjat iakttagas, i det att, der närbelägen tillgång på öfvermogen, skadad och torr skog finnes, densamma merendels i främsta rummet anlitas till husbehof, i synnerhet ved, hvartill frisk och växande skog mindre ofta användes. Till de i allmänhet illa ombonade bostädernas uppvärmning brukas ännu de gamla bränsleödande spisarne alltför allmänt och kakelugnar endast undantagsvis, så att åtgången af bränsle är ofantlig. Jernkamner börja dock mer och mer komma i bruk.

Redan i sista femårsberättelsen kunde såsom ett antagande uttalas, att faran för de urgamla skogssköflare, som tillskyndat länets skogar större skada än enskild skogsafverkning i dittills bedrifven skala, nemligen skogseldarne, i någon mån börjat minskas, allt efter som insigten om skogens stora och allt jemt stigande värde småningom blifvit större och allmänare utbredd hos befolkningen. Lyckligtvis synes detta antagande vinna bekräftelse af erfarenheten under förevarande femårsperiod. Skogseldar hafva nemligen endast undantagsvis och i mindre omfattning egt rum under femårsperiodens två första och två sista år, ja under 1879 voro länets skogar, trots långvarig torka, nästan befriade från sådana eldsvådor. Endast 1878 års särdeles torra sommar gjorde härifrån ett menligt undantag, hvad enskilda skogar beträffar. Afsigtlig antändning af skogar för erhållande af bete eller af andra orsaker förekommer numera sällan. Dock hafva tidtals misstankar äfven uppstått om så beskaffade mordbrandsanläggningar å skogar, hvarå afverkningsrätten varit försäld. Särskilda åtgärder hafva i anledning deraf varit vidtagna för utredning af sådant förhållande, likasom ock af andra orsaker till mera betydande skogseldar och för den skyldiges befordrande till straff, men merendels utan framgång.

Förutom skogseldar hafva äfven häftiga stormar tidtals vållat rätt anseuliga skador å torr eller öfvermogen ståndsog, särdeles under periodens tre mellersta år. Det är att beklaga,

att flere af länets värdefulla boställsskogar varit hemsökta af sådan skadegörelse och fortfarande äro utsatta för äfventyret deraf, under afvaktan på indelningsplaners upprättande.

D) **Rofdjurs dödande.** Då det kan vara af något intresse att här åskådliggöra vexlingarna i antalet *dödade rofdjur* och *af rofdjur dödade husdjur*, meddelas en sammanställning af sifferuppgifterna härom äfvensom angående utbetalda skottpenningar för de två nästföregående perioderna samt den förevarande:

Dödade rofdjur.

År.	Björn.	Varg.	Lo.	Jerf.	Räf.	Rottfogel.	Summa.	Skottpenningar.
1866—70.....	169	34	105	46	1,812	2,551	4,717	24,534
1871—75.....	98	58	49	37	1,103	383	1,728	7,685
1876—80.....	95	71	48	31	1,672	365	2,282	5,875

Af rofdjur dödade husdjur.

År.	Hjortar.	Nötkreatur.	Får.	Gedder.	Fjäderfå.	Renar.	Summa (utom renar).	Uppskattad skada i kronor.
1866—70.....	8	74	1,829	355	387	?	2,653	12,704
1871—75.....	3	86	2,246	294	?	2,490	2,629	83,092
1876—80.....	1	43	507	130	603	1,642	1,284	19,390

Denna sammanställning visar, att antalet af de af rofdjur dödade husdjur, likasom beloppet af den därför uppskattade skada, för åren 1876—80 är relativt långt mindre än under de föregående båda perioderna. Å andra sidan är antalet dödade rofdjur och beloppet af utbetalda skottpenningar betydligt lägre för dessa år än för åren 1866—1870.

E) **Bergs- och brukshandtering** samt F) **Fabriker, manufakturinrättningar och handtverkerier m. m.** Då någon väsentlig förändring i förenämnda näringar ej synes hafva under perioden inträffat, torde Konungens Befallningshafvande kunna inskränka sig att endast hänvisa till hvad Kommerskollegii berättelser innehålla.

Ej heller i afseende å sådana *binäringar*, som ej äro till handtverkerier att hänföra, har Konungens Befallningshafvande något nytt att meddela, om ej, beträffande *jagt* och *fiske*, att en *jagtförening* år 1877 bildats inom länet med hufvudsakligt syfte att stäffa oloflig elgjagt, som under de senare åren haft stor omfattning, samt att den i sista berättelsen omnämnda, af Konungens Befallningshafvande den 28 maj 1872 utfärdade *fiskeristadga* för provinsen Jemtland, efter det anförda underdåniga besvär blifvit ogillade, varit tillämpad från 1879 ars början, men ännu för kort tid, att verkningarna deraf, likasom af jagtföreningens verksamhet, hunnit blifva märkbara.

Tilflygningen på så väl det *mindre cillebrådet*, särdeles fogel, i våra skogar som *fisk* i våra sjöar har småningom och allt mera aftagit. Såsom orsaker härtill uppgifvas, hvad beträffar minskningen i förra hänseendet, dels den alltmer utsträckt skogsafverkningen och deraf i skogarne förorsakadt buller, hvarigenom vildtets ro och trefnad störas, dels öftare än förr inträffade ogynsamma väderleksförhållanden under fogelns häckningstid och ungfogelns spädnare ålder, samt dels, och kanske förnämligast, att fångsten af ifrågavarande villebråd i allt större omfattning bedrivs genom utlagda snaror, ett fångstätt som lättare och med mindre fara för upptäckt än egentlig jagt låter

sig användas äfven under förbjuden tid. Det lärer nemligen ej höra till sällsyntheterna att på våren påträffa en mängd antagligen i brottslig afsigt utlagda snaror. Högst sällan lyckas det åklagaremagten att upptäcka den brottslige, än mindre att få honom fäld, detta framför allt af orsak att befolkningens begrepp om det orätta i öfverträdelse af jagtstadgan i förevarande hänsenande är synnerligen skel. Det anses därför, om ej rent af brottsligt, åtminstone otillbörligt att till åtal angifva förbrytelser af denna art. En ytterligare och måhända ej minst oväsentlig anledning till skogsfogelns och det öfriga mindre vildtets aftagande torde vara att söka i borttagandet af belöningar, skottpenningar för dödandet af detta villebråds arffinde, räf och roffogel, hvilkas antal derigenom förökas. Vid en flygtig blick på ofvan intagna tabell öfver dödade rofdjur visar sig också en betydlig minskning i antalet dödade rärfvar och isynnerbet roffoglar från 1870, då de förut af staten utbetalade skottpenningar för dessa rofdjurs dödande upphörde.

I vissa delar af länet förmäles *elgen* hafva i antal tilltagit, hvilket väsentligen tillskrifves flera kommuners berömvärda iugripande medelst tillsättande af särskilda tillsyningsmän, i syfte att stäffa det hänsynslösa och af polismagten dittills svaratkomliga tjufskytte å elg, som under senare år, mest af främmande, i trärörelsens tjänst antagna lösa arbetare i beklaglig grad bedrivits.

Det allt mera märkbara aftagandet i våra vattendrag af *fiskstillgången* torde väl i främsta rummet böra tillskrifvas det för fiskens fortplantning menliga sätt, hvarpå fisket under mansåldrar bedrivits, nemligen med användande af alltför fummaskad redskap och förnämligast fiskandet under lektid. På senare år har man också ansett erfarenheten gifva vid handen, att den tilltagande timmerafverkningen härtill i hög grad bidragit, dels derigenom att strömmarna afspärras med byggnader, som hindra fiskens vanliga gång samt att vattendragens botten beläuras med bark och annat affall, hvilket hindrar rommens fästande eller rent af vållar, att fisken skyr sina gamla och lämpligaste lekplatser och nödgas söka andra, för ynglets fredande mindre tjenliga, dels ock derigenom att sjöar och andra vattendrag för flottningen uppdämmas just under flera af våra bättre fiskarters lektid och derefter hastigt uttappas, hvaraf följden blir, att en mängd befruktad rom äfvensom smått fiskyngel stannar kvar på det torra och förstöres.

Angående *brävnstillverkningen*, som jemväl under förevarande period varit af mindre betydighet, hänvisas till tabell Litt. E.

Tab. Litt. E. Brävnstillverkningen åren 1876—1880.

År.	Det afprovade brävni- nets kannotal.	Erlagd tillverk- ningsafgift.	Utestående till- verk- ningsafgift vid periodens slut *).	Huru dessa tillverkningsmedel blifvit använda.			Behåll- ning.
				Kon- trollom- kost- nader.	Debite- rings- provi- sion.	Restitu- tion.	
1876.....	16,497 ⁸	17,942	—	572 ⁵⁵	3085	—	17,338 ⁶⁰
1877.....	4,921 ⁹	9,296	—	555 ¹⁰	2323	—	8,717 ⁶⁷
1878.....	5,573 ⁴	1,200	—	200 ⁴⁸	—	—	999 ⁵²
1879.....	2,176 ²	5,059 ⁶⁸	—	208 ⁹⁰	892	—	4,841 ⁸⁶
1880.....	5,943	5,983	—	329 ¹⁷	—	—	5,653 ⁸³

*) Vid förra periodens slut utestodo 9,908¹⁶ kr.; na iugenting utestående.

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

A) **Landtkommunikationer.** Det blef sista femårsberättelsen beskärmt att inregistrera 1873 års riksdags storartade och för dessa bygder välsignelsebringande beslut att, jemlikt Kungl. Maj:ts derom aflåtna proposition, i sammanhang med norra stambanans fortsättning från Storvik till höjden af Sundsvall, för statens räkning skulle byggas en *jernväg*, som, i förening med den af enskildt bolag anlagda jernvägen från nämnda stad till Torpshammar och en beslutad norsk bana från Trondhjem till gränsen, komme att bereda sammanhängande jernvägsförbindelse öfver Jemtland emellan Östersjön och Vesterhavet.

Det blir denna berättelses glädjande uppgift att omförmäla, hurusom, efter det 1876 års riksdag afgjort de lifliga tvister, som, på sätt i sista berättelsen nämndes, uppstått om vissa delar af berörda stambanans sträckning å svenska sidan, arbetet derå fortgått och bedrifvits med den raskhet, så väl å svensk som norsk sida, att före 1880 års utgång bandelarne Storvik—Ljusdal och Torpshammar—Östersund voro för allmän trafik öppnade samt öfriga bandelar så nära sin fullbordan, att, när detta skrives, allmän trafik öppnats från Ljusdal till Ånge, der stambanan träffar tvärbanan, och från Trondhjem till Näldens station å tvärbanan samt återstående bandelen Nälden—Östersund är färdigbyggd och för tillfällig godstrafik upplåten, så att det stora verket i närvarande stund är ett så godt som fullbordadt faktum, hvilket dock jemte dess komplettering och högtidliga invigning rätteligen tillhör den med innevarande år inträdda nya femårsperiod.

Att detta bansystem, som sätter Jemtland i jernvägsförbindelse ej blott med Sveriges och Norges öfriga jernvägsnät utan äfven med de stora sjölederna vid tvärbanans ofvannämnda betydande ändpunkter, skall utgöra en kraftig och snabbt verkande häfstång för länets ekonomiska utveckling, är en gifven sak, och förebådande tecken dertill hafva redan börjat visa sig. Mätte denna jernvägsförbindelse jemväl i alla andra hänseenden varda lika välsignelsebringande!

I sista berättelsen omnämndes de efter ortens förhållande storartade bidrag till åvägabringande af tvärbanan mellan Sundsvall och norska gränsen, som provinsen Jemtland till belopp af sammanlagt en million och Östersunds stad dessutom särskildt med 15,000 kronor sig åtagit. Sedan 1880 års riksdag på högre finanspolitiska skäl afslagit landstingets, af Kungl. Maj:st understödda och hos riksdagen framställda anhållan om statens mellankomst för inbetalning af de 900,000 kronor, landstinget erbjudit staten såsom bidrag till tvärbanans fullbordande, mot förbindelse af landstinget att till staten årligen gälda, hvad som erfordrades till bestridande af statens utgifter för ränta och amortering af statens motsvarande lån, har landstinget genom enskild penninganstalts bemedling lyckats på jemförelsevis billiga vilkor upplåna de för ändamålet behöfliga medel på närmare 40 års amortering.

Det i sista berättelsen vidrörda förslag om anläggande af en privat jernväg från Näsvisken, dit jernväg från Hudiksvall redan finnes dragen, till någon punkt i Svegs tingslag af Herjedalen, har dess värre ännu icke kunnat förverkligas. Utsigterna till hela banans åvägabringande torde ej heller för närvarande

vara stora. Deremot synes ej osannolikt, att en del af linien eller från Näsvisken till stambanan snart bör komma till stånd.

Om under sista perioden ganska få *vägfrågor* väcktes och kunde förberedas, i afvaktan på bestämmandet af tvärbanans rigtning, så hafva sådana frågor af vigt och betydelse under den förevarande i desto större mängd uppstått och påkallat förberedande åtgärder. Lifliga strider om flera bland de sålunda tilltänkta nya eller till omläggning afsedda vägnas läge hafva emellertid upptagit tiden så, att i afseende å dessa något resultat ännu ej ernåtts. Vid sådant förhållande har äfven denna berättelse att inregistrera jemförelsevis få fullbordade vägnaläggningar, helst en och annan af de påbörjade icke hunnit under perioden avslutas eller afsynas. Bland avslutade och afsynade nya vägar upptager **tabell N:o 2** öfver allmänna vägar m. m. endast två sådana, den ena från Kalls kyrka till Konäs by om 1.14 mils längd, utförd utan statsbidrag med en kostnad af 3,400 kronor, och den andra från Mattnars jernvägsstation till Nygård om 0.3 mils längd med en kostnad af 11,335 kronor, hvaraf 3,770 kronor utgöra statsbidrag.

För de allmänna *vägnars längd*, antalet dervid befintliga *gästgifverier* och *skjutsstationer* samt der *utgångna hästars antal* m. m. redogöres i nyssnämnda tabell N:o 2.

I sista berättelsen fästades uppmärksamheten derpå, hurusom den trafik, som besörjes genom gästgifveriskjuts, på senare år tilltagit. Såsom bevis härpå anfördes, att högsta antalet under ett år utgångna skjutshästar under femårsperioden 1866—70 föga öfversteg 18,000, men för 1874 uppgick till 48,795. Under förevarande period synes, efter hvad åberopade tabell utmärker, och så vidt man får lita på tabellens primäruppgifter eller dagboksanteckningarna, berörda trafik hafva varit i jemnt nedgående, så att på året 1880 endast 18,749 skjutshästar från gästgifverier och skjutsstationer utgått.

Ännu torde vara för tidigt att uttala något omdöme om verkningarna af den under perioden utfärdade nya *stadgan om skjutsväsendet* af den 31 maj 1878, som strängt taget först med ingången af 1880 börjat tillämpas.

B) **Sjökommunikationer och Sjöfart.** I afseende härå får Konungens Befallningshafvande allenast hänvisa till hvad Kommerskollegii berättelser i ämnet innehålla.

C) **Handel.** Enligt uppgift till sista berättelsen uppgick antalet handlande och deras betjening:

	Handlande,		Betjening,		Summa.
	män.	qvinnor.	män.	qvinnor.	
år 1875: på landet.....	185	5	85	—	275.
” i staden	24	3	27	5	59.

samt enligt Kommerskollegii berättelse:

	Handlande,		Betjening,		Summa.
	män.	qvinnor.	män.	qvinnor.	
år 1880: på landet....	163	3	41	—	207.
” i staden.....	47	16	58	9	130.

Under närmast föregående perioder uppstodo småningom ett stort antal s. k. *konsumtions-* eller *handelsföreningar*, en eller flera för hvarje socken, med syfte att, utan beräkning på annan vinst, bereda sina medlemmar eller, efter hvad man vän-

tade sig, största delen af den kommun, hvardera tillhörde, lefnadsförmödenheter till möjligast låga pris. Långt ifrån att uppfylla denna sin nyttiga bestämmelse och gagna sin omgivning, hafva dessa föreningar eller bolag tvärtom vållat mycken skada genom att utsträcka sin verksamhet till handel jemväl med en mängd lyx- och öfverflödsartiklar och medelst ett förderligt kreditsystem, hvarigenom befolkningen frestats att lefva öfver sina tillgångar. Oftast i saknad af dugliga föreståndare med tillräcklig insigt och erfarenhet i handel och bokföring, gingo dessa bolag också sjelfva snart ett tilltagande obestånd och sin upplösning till mötes, hvarefter deras verksamhet antingen upphört eller öfvertagits af ett fåtal delegare och öfvergått till vanliga handelsbolag eller handels-aktiebolag. Få, om något, torde fortleva med sitt egentliga syfte och i sin ursprungliga organisation. Under förevarande period funnos sådana bolag till ett antal af 13 inom norra fögderiet, 3 inom södra och 4 inom Herjedalens, bland hvilka vid periodens utgång flera voro upplösta, andra i upplösningstillstånd och blott några, såsom fördelaktiga landhandelsinrättningar, med större eller mindre lifskraft.

I *landtmarknadernas* antal har under perioden ingen förändring egt rum, tyvärr icke heller till minskning i de s. k. *liqui-dationsmöten*, som uppstått till ersättning för indragna markna-

der och allt jemnt medförande samma sedliga olägenheter som marknaderna, om ej vida större.

Beträffande minuthandel med och utskänkning af spritdrycker har å landsbygden samma förhållande egt rum som förut, eller att tillstånd till laglig sådan rörelse ej varit under perioden sökt eller medgifven, med undantag allenast för Frösö lägerplats under mötena och några ångbåtar under sommarmånaderna, der utskänkning varit tillåten. I staden har minuthandeln och utskänkningen varit åt ett bolag upplåten.

Samtliga *minuterings-* och *utskänkningsafgifter* inom länet upptagas i följande redogörelse:

År.	Minuthandelsafgift i staden.	Utskänkningsafgift.			Vinstmedel å bolagshandeln i staden.	Summa.
		I staden.	På landet.	Summa.		
1876—1877...	20,500	8,192	477	8,669	8,638	37,808
1877—1878...	20,500	8,779	397	9,177	11,028	40,705
1878—1879...	20,500	8,627	543	9,170	5,143	34,813
1879—1880...	20,500	8,675	562	9,237	8,199	37,937
1880—1881...	20,500	8,417	508	8,925	12,737	42,164
Summa	102,500	42,692	2,488	45,181	45,747	193,428

5. Kameralförhållanden.

För antalet *hemman* och *jordlägenheter*, deras *natur* och uppskattningsvärde samt för *tomter* och *lägenheter* inom länets enda stad, jemte *taxeringsvärdet å hus och tomter* samt antalet *nybyggda hus* derstädes redovisar **tabell N:o 3.**

Anmärkningsvärd är den stegring af antalet *nybyggda böningshus* inom staden, som förevarande period har att uppvisa. Detta antal utgjorde för hela sista perioden 7, men för den ifrågavarande sammanlagdt 56. Likaledes torde uppmärksammas den stegring af *taxeringsvärdet å stadens hus och tomter*, som tabellen utmärker.

Detsamma uppgick nemligen för

1875 till.....	kronor 1,443,000,
1880 "	" 2,801,250,

eller till nära dubbelt.

Under förevarande period har, likasom under den nästföregående, hvarken något *nybygge* blifvit *skattlagdt* eller någon *hemmansdel* åsatt öfverskatt.

Af äldre *kronohemman*, eller sådana som före 1824 voro till *nybyggen* *upplåtta*, hafva 8 brukningsdelar, tillhoppa utgörande 0·341 mantal, blifvit *skattelösta* och af senare *kronohemman* 27 brukningsdelar om tillsammans 3·567 mantal blifvit till *skatte omfönda*.

Någon *fideikommissegendom* finnes ej inom länet.

För *fastigheter*, hvilka vid 1880 års slut *innehades af främmande magters undersåtar* eller af *aktiebolag* redogöres i följande tabell:

	Antal.	Mantal.	Taxeringsvärde.
1:o). <i>Främmande magters undersåtar.</i>			
a) hemman.....	8	1·10	27,500
b) andra fastigheter å landet.....	—	—	—
c) gårdar i Östersund.....	4	—	19,900
2:o). <i>Aktiebolag.</i>			
a) hemman.....	145	27·79	1,136,400
b) andra fastigheter å landet.....	13	—	53,900
c) gårdar i Östersund.....	1	—	12,400

Jemlikt Kungl. Statistiska Centralbyråns cirkulär af den 27 maj 1880 skall den redogörelse för *skiftesverkets* omfattning, som förut i femårsberättelserna intagits, upphöra, då sådana numera af vederbörande centralmyndighet årligen lemnas.

Af enahanda anledning utgår den förut vanliga redogörelsen öfver *stats-* och *riksjäktsmellan*.

Den egentliga *kronouppbörd* med afkortning och balans har under perioden utgjort:

	Uppbörd.	Afkortning.	Balans.
för år 1876.....	245,527·13.	1,181·14.	2,044·81.
" " 1877.....	277,816·10.	1,560·37.	2,138·79.
" " 1878.....	333,785·62.	1,685·28.	4,815·60.
" " 1879.....	334,078·74.	2,525·56.	4,816·02.
" " 1880.....	364,548·83.	2,711·84.	6,331·20.

Afkortningarna hafva sålunda i medeltal uppgått till 0·62 procent och *balanserna* till 1·30 procent af hela *uppbörden*, mot respektive 0·48 och 0·74 under nästföregående period. Stegringen i senare hänseendet förklaras till någon del deraf, att

i kronouppbörderna numera ingå arrenden af en mängd till statsverket indragna militieboställen och att dessa arrendens inbetalning i åtskilliga fall blifvit af särskilda anledningar fördröjd.

Förutom de egentliga *kommunalutskylderna*, eller sådana som socknevis debiteras och handhafvas och för hvilka Kungl. Statistiska Centralbyrån lemna årlig redogörelse, hafva, under den gemensamma benämningen *landstingsmedel*, för andra länets utgifter under perioden utdebiterats nedannämnda belopp, nemligen:

	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.
för landbruksskolan.....	8,028 ⁶⁸ .	7,337 ⁸⁸ .	9,250 ⁷⁷ .	11,968 ⁹⁴ .	7,432 ⁴⁹ .
» folkundervisningen	2,359 ³² .	4,409 ⁹⁶ .	5,004 ⁶⁵ .	4,836 ⁸² .	4,708 ⁰⁶ .
» vägars underhåll.....	7,227 ⁷² .	8,689 ⁰⁰ .	7,599 ⁰⁰ .	10,226 ⁰⁰ .	8,648 ⁰⁸ .
» broars d:o.....	4,542 ⁰⁵ .	7,359 ⁰⁰ .	9,586 ²⁴ .	15,923 ⁰⁹ .	11,525 ¹⁹ .
» färjeroddens d:o.....	4,715 ⁶⁴ .	4,705 ⁷⁸ .	4,711 ⁷¹ .	4,711 ⁴⁹ .	5,061 ⁶⁰ .
» förvaltningens d:o.....	2,771 ²⁶ .	3,981 ¹⁶ .	3,785 ⁸⁸ .	4,141 ⁰² .	4,509 ¹⁹ .
» diverse utgifter.....	939 ⁰⁵ .	1,077 ¹³ .	972 ²⁷ .	1,238 ²² .	1,628 ⁴⁷ .
» jernvägar.....	4,069 ⁶⁸ .	4,311 ⁰⁹ .	4,452 ¹⁴ .	5,567 ¹⁰ .	3,551 ⁶⁵ .
» amorteringar å län.....	3,179 ⁸² .	5,208 ⁸¹ .	5,239 ²⁵ .	14,771 ²⁰ .	7,804 ⁷⁷ .
Summa	37,833 ²² .	47,050 ⁷¹ .	50,601 ⁹¹ .	73,385 ⁰⁸ .	54,869 ⁵⁰ .

Gästgifveriskjutsningsbesväret, hvilket från och med 1880 utgjorts i öfverensstämmelse med den nya stadgan om skjutsväsendet, har kräfft följande utgifter, nemligen:

	Centner hö.	Kronor.	Eller, vid beräkning af höets värde efter markgångspris, summa kronor.
<i>Inom provinsen Jemtland:</i>			
1876.....	11,928 ³⁶	24,829 ⁴⁴	54,650 ³⁴
1877.....	11,928 ³⁶	29,370 ⁰⁴	59,190 ⁹⁴
1878.....	11,928 ³⁶	46,208 ³⁶	84,975 ⁵⁵
1879.....	11,928 ⁶⁰	27,237 ¹⁷	59,683 ³²

	Centner hö.	Kronor.	Eller, vid beräkning af höets värde efter markgångspris, summa kronor.
<i>Inom provinsen Herjedalen:</i>			
1876.....	3,115	2,310 ⁴¹	13,215 ⁹¹
1877.....	3,470	6,515	22,095 ⁸⁰
1878.....	3,920	4,715 ⁰⁴	22,903 ⁸⁴
1879.....	3,920	4,715 ⁰⁴	24,354 ²⁴

Häraf hafva likväl af statsanslagen för *skjutsningens lindrande godtjorts*:

för år 1876.....	12,589 ¹² .
» » 1877.....	21,656 ⁷⁸ .
» » 1878.....	22,151 ⁵⁶ .
» » 1879.....	19,006 ⁵¹ .

För år 1880 hafva för hela länet *entreprenadkostnaderna* uppgått till 33,915 kronor, deraf statsverkets andel utgjort 20,064 kronor 96 öre samt länets bidrag 13,850 kronor 4 öre, som utdebiterats med 72 öre pr bevillningskrona för jordbruksfastighet samt 36 öre för andra beskattningsföremål.

Härtill komma för gästgifverier, der entreprenad ej kunnat erhållas, 9,536 kronor 19 öre.

Utaf ofvan omförmälta länsbidrag, 13,850 kronor 4 öre, har på den lilla staden Östersund belöpt sig 3,360 kronor 86 öre eller i det närmaste en fjerdedel.

6. Politi.

Af de för länets samtliga pastorat uppgjorda och fastställda *prestlönerregleringar* hafva till följd af äldre ännu gällande konventioner endast ett fåtal trädt i verket.

Årliga antalet lärjungar vid Östersunds *högre allmänna läroverk*, som under åren 1871—1875 i medeltel utgjort 145, har under nu ifrågakvarande period varit i jemnt stigande och uppgått 1876 till 142, 1877 till 160, 1878 till 181, 1879 till 193 och 1880 till 207.

Folkskolornas antal uppgick under år 1880 till 56 med 3,800 lärjungar samt *småskolornas* till 162 med 7,018 lärjungar.

De för dessa skolor erhållna *statsbidrag* visas af nedanstående uppgift:

Bidrag till folk- och småskolor.

År.	Till understöd af församlingar, hvilka af egna tillgångar teke några till erforderligt belopp, bekosta afdelning af sina folkskolehållare.	Till understöd af församlingar, hvilka af egna tillgångar teke några till erforderligt belopp, bekosta afdelning af sina folkskolehållare.	Uthellda bidrag till folkskolor.	Uthellda bidrag till småskolor.
1876.....	820	—	21,065 66	17,600
1877.....	760	—	21,133 33	19,468 75
1878.....	760	—	21,133 33	20,157 80
1879.....	335	—	22,200	20,650
1880.....	—	—	23,062 50	21,750
Summa	2,675	—	108,595 82	99,626 55

Hurusom en *fristående slöjdskola* blifvit inrättad i Östersund och *slöjdundervisning* anordnats vid åtskilliga folkskolor, är förut omförmält, vid redogörelse för hushållningssällskapets verksamhet.

Till de under föregående period här i Östersund varande tre *bankinrättningar* har under år 1880 ytterligare kommit ett afdelningskontor under riksbanken.

Dessa inrättningars ställning vid sistnämnda års slut visas af nedanstående tablå (Tab. Litt F.)

Förutom länets *sparbank* finnes numera äfven en sådan för Ragunda tingslag. För dessas verksamhet lemna Kungl. Statistiska Centralbyrån årlig redogörelse. Vid 1880 års slut utgjorde insättarnes kapital uti länets sparbank 977,072 kronor 26 öre samt uti Ragunda tingslags sparbank 73,334 kronor 17 öre.

Norrlands hypoteksförenings fordringar inom länet, som vid 1875 års slut uppgingo till 376,800 kronor, hafva sedermera ökats till 581,900 kronor vid 1880 års slut.

Jemtlands roteringskassas tillgångar vid 1880 års slut utgjorde för hästjägarekåren 88,985 kronor 8 öre och för fältjägarekåren 107,621 kronor 45 öre eller tillhopa 196,606 kronor 53 öre.

Tab. Litt. F. Bankernas ställning vid 1880 års slut.

	Sundsvalls enskilda banks afdel- ningskontor.	Aktiebolaget Sundsvalls handels- banks filial- afdelning.	Jemtlands folkbank.	Riksbankens afdelnings- kontor.
Skulder:				
Grundfonden	—	—	300,000	—
Reservfonden	—	—	46,988	—
Depositionsräkningen	472,896	176,260	693,077	12,505
Sparbanksräkningen	—	60,389	127,085	—
Upp- och afskrifningsräk- ningen	153,931	74,771	124,389	4,183
Upptagna lån	—	—	—	79
Skulder i räkningar med banker	—	—	60	70
Obetalda räntor	—	7,597	965	70
Postremissvexlräkningen	—	—	26,489	30
Saldo af diverse räkningar	1,299	—	36,131	51
1880 års vinstmedel	11,695	695	26,076	36
Saldo af löpande räkning med hufvudkontoret	626,794	23,189	—	—
Summa	1,266,617	342,903	1,381,263	16,688
Tillgångar:				
Kassabehållning	155,007	24,548	48,064	8,007
Diskonterade vexas	515,184	152,785	628,558	324,181
Utgifna lån mot hypotek do do borgen	201,242	35,371	569,406	204,030
Å krediträkningen utestå- ende	387,969	127,491	32,527	27,197
Inventarier	4,116	2,705	943	29
Fordringar af andra banker	—	—	101,607	1,565
Saldo af diverse räkningar	3,096	—	155	63
Lagsökningskonto	—	—	—	—
Summa	1,266,617	342,903	1,381,263	564,982

Östersund å Landskansliet den 31 december 1881.

G. ASPLUND.

Carl H. Ekberg.

P. G. Rissler.

Den uti förra berättelsen omnämnda, under landstingets förvaltning ställda *besparings- eller udsättningsfond* har under perioden genom räntor och influtna fordringar stigit till 47,423 kronor 85 öre.

För inom länet varande *brandförsäkringsinrättningar* redogöres uti **tabell N:o 4**.

Andra försäkringsinrättningar finnas ej.

Tabell N:o 5 upptager de *fromma stiftelser*, som finnas inom länet.

I afseende å den sedan år 1874 af Kungl. Statistiska Centralbyrån bearbetade *fattigvårdsstatistiken* må nämnas, att antalet understödstagare utgjort:

1874	884,	deraf med full försörjning	366.
1875	949,	do do	312.
1876	924,	do do	331.
1877	999,	do do	389.
1878	1,365,	do do	386.
1879	1,472,	do do	421.
1880	1,388,	do do	504.

Till understöd åt nödstälde bland lappallmogen hafva af allmänna medel erhållits:

1876	4,263	75 kr.
1877	4,206	75 "
1878	5,516	45 "
1879	5,797	50 "
1880	6,684	50 "

Tab. No 1.

FOLKMÄNGDEN I JEMTLANDS LÄN ÅREN 1876—1880.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
		Den 31 december enligt presternas uppgifter.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.						Bevärings- manskaf af alla 5 klass. enligt form. H. i näd. förrord. d. 9 febr. 1861.	Enligt årets mönster- rullor ap- proberade bevärings- pligtige.
					Hela folkmängden af			Deraf frie från mantals- penningar.				
		Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.		
A landsbygden	år 1876	37,696	37,083	74,779	37,325	36,637	73,962	16,122	17,138	33,260	2,730	529
"	" 1877	38,428	37,630	76,058	38,068	37,330	75,398	16,419	17,420	33,839	2,802	549
"	" 1878	39,140	38,187	77,327	38,836	37,928	76,764	16,736	17,752	34,488	2,962	586
"	" 1879	39,948	38,945	78,893	39,830	38,722	78,552	17,202	18,124	35,326	3,078	595
"	" 1880	41,040	39,729	80,769	40,565	39,299	79,864	17,620	18,416	36,036	3,093	595
I Östersunds stad	år 1876	1,028	1,184	2,212	1,028	1,189	2,217	436	474	910	79	12
"	" 1877	1,086	1,243	2,329	1,090	1,243	2,333	456	492	948	87	9
"	" 1878	1,140	1,297	2,437	1,140	1,299	2,439	464	490	954	107	13
"	" 1879	1,225	1,356	2,581	1,223	1,361	2,584	486	491	977	117	13
"	" 1880	1,349	1,505	2,854	1,362	1,518	2,880	525	556	1,081	133	19
I hela länet	år 1876	38,724	38,267	76,991	38,353	37,826	76,179	16,558	17,612	34,170	2,809	541
"	" 1877	39,514	38,873	78,387	39,158	38,573	77,731	16,875	17,912	34,787	2,889	558
"	" 1878	40,280	39,481	79,761	39,976	39,227	79,203	17,200	18,242	35,442	3,069	599
"	" 1879	41,173	40,301	81,474	41,053	40,083	81,136	17,688	18,615	36,303	3,195	608
"	" 1880	42,389	41,234	83,623	41,927	40,817	82,744	18,145	18,972	37,117	3,226	614

Tab. No 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I JEMTLANDS LÄN ÅREN 1876—1880.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
Särskilda slag af vägar.	Längd af hvarje vägslag vid 1880 års slut.	Deraf under åren 1876—1880		Kostnad för under åren 1876—1880				Längd af indelade medskjutsanstalter försedda vägar vid 1880 års slut.	Skjutsanstalter (vid 1880 års slut)			
		fulländade och afsy-nade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor.	fulländade nya vägar.		omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor.			med entreprenad.		utan entreprenad.	
				Af stats-medel.	Af lands-lings el-ler kom-muners medel.	Af stats-medel.	Af lands-lings el-ler kom-muners medel.		Gästgif-verier.	Skjuts-stationer.		
	Mil.	Mil.	Mil.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Mil.	Antal.	Antal.	Antal.	
Å landsbygden:												
allmänna landsvägar	137.6	1.44	—	3,770	10,965	—	—	137.6	52	3	3	
häradsvägar												
socknevägar												
I städerna	0.5	—	—	—	—	—	—	0.5	1	—	—	
Summa	138.1	1.44	—	3,770	10,965	—	—	138.1	53	3	3	
Skjutslegan per mil utgick vid 1880 års slut med:												
1.80 kronor	} vilket är <i>maximilegn</i> , med entreprenadbidrag	vid							51	3	—	
1.70 "		} vilket är " utan "	"							2	—	—
1.20 "			} vilket är <i>under maximilega</i>	"							—	—
Summa skjutsanstalter									53	3	3	
Antal utgångna hästar under år 1876									755	33,835	2,111	
" " " 1877									801	38,051	2,193	
" " " 1878									835	33,532	1,761	
" " " 1879									442	21,297	994	
" " " 1880									324	15,585	3,161	
Summa hästar									3,157	142,300	10,253	

Tab. No 3.

HEMMAN OCH JORDLÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I JEMTLANDS LÄN ÅR 1880.

1. Hemman och jordlägenheter af alla slag, efter olika natur.	2.		3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
	Hemman.			A n t a l						Taxerings- värdet. Krouor.
	Mantal		Bruk- nings- delar.	nybyggen.	jordtorp.	ryttare-, soldat- och båtsmans- torp.	back- stugor.	andra lä- genheter.		
oförmedlade.	nuvarande.									
I. Landsbygden.										
A. Kronoegendomar.										
1) Under allmän disposition.										
a) Kungs- och kungsladugårdar samt säterier.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
b) Boställen.....	24 560	23 880	52	—	45	—	41	1	497,500	
c) Hemman.....	60 411	52 344	88	—	113	—	105	—	949,800	
d) Nybyggen.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
e) Jordlägenheter.....	—	—	—	—	—	—	—	38	—	
f) Fiskerier.....	—	—	—	—	—	—	—	2	—	
g) Verk och inrättningar.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2) Under enskild disposition.										
a) Säterier.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
b) Hemman.....	4 113	4 113	34	—	3	—	—	—	41,900	
c) Nybyggen.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
d) Jordlägenheter.....	—	—	—	—	2	—	—	63	2,400	
e) Fiskerier.....	—	—	—	—	—	—	—	21	—	
f) Verk och inrättningar.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
B. Skatteegendomar.										
a) Boställen.....	1 851	1 851	8	—	—	—	—	1	32,400	
b) Säterier.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
c) Hemman.....	1,049 816	1,022 830	6,607	—	2,459	—	544	—	29,335,400	
d) Jordlägenheter.....	—	—	—	—	4	—	—	83	98,900	
e) Fiskerier.....	—	—	—	—	—	—	—	92	100	
f) Verk och inrättningar.....	—	—	—	—	—	—	—	148	659,100	
C. Frälseegendomar.										
a) Boställen.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
b) Säterier och ladugårdar.....	0 875	0 875	22	—	4	—	—	—	31,000	
c) Rå- och rörs (insockne) hemman.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
d) Hemman (utsockne).....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
e) Jordlägenheter.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
f) Fiskerier.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
g) Verk och inrättningar.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	1,141 626	1,105 893	6,811	—	2,630	—	690	389	31,651,500	
II. Städerna.										
Östersund år 1876.....	10	0 75	—	—	Tomter		Lägenheter.	Taxeringsvärdet		
					bebyggda.	obe- byggda.		af hus och tomter.	af jordar.	
do 1877.....	11	0 75	—	—	153	12	134	1,751,650	290,400	
do 1878.....	8	0 75	—	—	153	12	134	1,891,550	276,600	
do 1879.....	10	0 75	—	—	154	11	134	2,077,450	282,400	
do 1880.....	17	0 75	—	—	163	10	131	2,574,850	294,900	
					165	10	130	2,801,2 0	275,800	

Tab. No 4.

BRANDFÖRSÄKRINGS-INRÄTTNINGARNES VERKSAMHET I JEMTLANDS LÄN ÅREN 1876—1880.

1. Inrättningens namn och verksamhetsområde.	2. År då verksamheten börjat.	3. Influtna försäkringsavgifter (eller utdebiterade belopp). 1876—1880.	4. Öfriga inkomster. 1876—1880.	5. Utbetalda brandskadeersättningar. 1876—1880.	6. Öfriga utgifter. 1876—1880.	7. Befintliga fonder eller tillgångar. 31/12 1880.	8. Försäkringsbelopp. 31/12 1880.	9. Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					10. Eldsvådor för hvilka under 1876—1880 utbetalts ersättning för endast för både fast eller fast och endast lös lös egendom.		11. Anmärkingar.
								1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	Antal.	Antal.	
								Öre.	Öre.	Öre.	Öre.	Öre.			
1. Jemtlands läns brandstodsbolag.	Fast egendom } 1846	Kr. { 54,940 ²⁹ 24,453 ⁷⁶	Kr. { 10,291 ³⁸	Kr. { 50,875 ⁹⁴ 20,635 ⁴⁷	Kr. { 7,902 ²³	d. 30/12 1880 27,002 ³⁹	Kr. { 8,736,990 5,431,330	14	4	6	31	21	17	} 28	1)
								10	3	6	15	20	3		
2. Sunne sockens enskilda brandstodsbolag.	Fast egendom } 1862	Kr. { 231 ⁴⁰ 300	—	Kr. { 400 215 ²⁰	—	3,095	Kr. { 163,100 187,390	5	5	3	3	3	—	} 2	
								5	5	3	3	3	—		
3. Hallens tingslags brandstodsbolag, omfattande Hallens, Marby samt en del af Mattmars, Norderöns och Sunne socknar.	Fast egendom } 1842	Kr. { 3,528 ⁹² 3,277 ¹⁸	2,775 ⁷⁴	Kr. { 2,187 ²⁵ 1,067 ⁸⁰	875 ¹⁰	5,451 ⁶⁹	Kr. { 631,775 772,250	5	30	15	10	10	2	} 2	2)
								5	10	15	10	10	2		
4. Bergs och Åsans enskilda brandstodsbolag.	Fast egendom } 1871	670 ⁶⁶	163 ³⁷	Kr. { 96 155 ⁸⁸	225 ¹⁷	547 ⁷³	Kr. { 390,860 486,390	—	—	—	—	5	—	} 3	3)
								—	—	—	—	5	1		
5. Ovikens och Myssjö enskilda brandstodsbolag, omfattande delar af Ovikens och Myssjö socknar.	Fast egendom } 1876	Kr. { 2,013 2,615	—	Kr. { 732 ⁷⁹ 166 ⁹⁵	615 ⁵⁰	4,350 ⁸⁰	Kr. { 675,000 785,000	11	5	5	5	5	2	} 1	
								2	5	5	5	5	1		
6. Näs och Hackås brandstodsbolag, omfattande Näs och Hackås socknar med Gillhofs kapell.	Fast egendom } 1871	Kr. { 2,400 ³⁴ 1,803 ⁷¹	484 ⁸¹ 363 ⁶⁰	1,018 ²⁷ 792 ⁷⁸	497 ⁵⁴ 473 ²⁶	4,592 ²⁰	Kr. { 414,680 322,400	10	10	10	10	10	—	} 5	
								10	10	10	10	10	—		
7. Undersåkers brandstods-för- ening.	Fast egendom } 1871	Kr. { 678 557	—	Kr. { 200 —	50	Kr. { 355 502	137,576 101,309	15	10	10	10	10	1	} —	
								15	10	10	10	10	—		
8. Åre sockens brandstodsbolag.	Fast egendom } 1869	Kr. { 1,317 789	—	Kr. { 269 194	390	Kr. { 3,510 1,905	299,125 179,475	10	10	10	10	10	—	} 1	
								10	10	10	10	10	1		
9. Kalls sockens brandstodsbolag.	Fast egendom } 1870	Kr. { 1,053 834	287 234	—	100	Kr. { 1,932 1,539	193,710 151,070	10	10	10	10	10	—	} —	
								10	10	10	10	10	—		
10. Alseus och Mattmars brandstodsbolag, omfattande Alseus och Mattmars socknar, derifrån undantagne byarne Qvitsle och Halabacken inom Mattmars socken.	Fast egendom } 1859	2,446 ²⁰	539 ¹⁸	1,467 ⁷⁵	644 ³³	1,830 ⁶³	1,374,050	5	5	5	5	2	} 2		
								5	5	5	5	2			—
11. Rödöns tingslags brandstodsbolag.	Fast egendom } 1862	913 ⁶¹	33 ²⁹	741 ⁷⁹	235 ⁰³	302 ¹⁹	Kr. { 1,275,240 1,294,055	—	3	—	—	—	1	} 7	
								—	3	—	—	—	—		
12. Refsunds tingslags brandstodsbolag, omfattande Refsunds tingslag och några byar i Brundö tingslag.	Fast egendom } 1857	Kr. { 3,620 2,900	—	Kr. { 3,620 2,900	—	—	Kr. { 5,862,300 3,621,010	10	10	10	10	10	18	} 36	
								5	5	5	5	5	18		
13. Marieby sockens brandstods-inrättning, omfattande Marieby socken och en del af Brundö.	Fast egendom } 1859	Kr. { 436 ¹⁶ 400 ⁶⁸	—	—	43	d. 1/11 1880 3,579 ²⁵	d. 1/11 1880 112,010 98,100	5	5	5	5	5	—	} —	
								5	5	5	5	5	—		

Tab. N:o 4. (Forts.) BRANDFÖRSÄKRINGS-INRÄTTNINGARNES VERKSAMHET I JEMTLANDS LÄN ÅREN 1876—1880.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.					10.		11.
								Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					Eldsvådor för hvilka under 1876—1880 utbetalts ersättning		
Inrättningens namn och verksamhetsområde.	År då verk- sam- heten börjat.	Inlutna försäkrings- avgifter (eller utdebiterade belopp). 1876—1880.	Öfriga inkomster. 1876—1880.	Utbetalda brandskade- ersättningar. 1876—1880.	Öfriga utgifter. 1876—1880.	Befintliga fonder eller tillgångar. 31/12 1880.	Försäkrings- belopp. 31/12 1880.	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	för endast fast eller endast lös- egendom.	för både fast och lös egen- dom.	Anmärkingar.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Öre	Öre.	Öre.	Öre.	Öre.	Antal.	Antal.	
14. Lits och Kyrkås brandstods- bolag.	Fast egendom } Lös egendom }	1854 { 1,021 1,082	317 496	798 825	205 219	1,359 2,088	950,490 1,020,890	5 5	5 5	— —	— —	— —	— 1	2 2	4)
15. Häggenås brandstodsbolag.	Fast egendom } Lös egendom }	1858 { 988 ⁰³ 625 ⁰⁸	—	907 534 ⁵²	75 75	251 ³⁷ 210 ⁰⁴	429,630 356,200	— —	— —	1 1	— —	22 15 ¹	3 3	3	
16. Föllinge och Hotagens brand- stodsbolag.	Fast egendom } Lös egendom }	1871 { 4,122	44	2,835 1,180	520	d. 31/10 1880 135	577,400 722,500	42 5	— —	5 5	10 5	— —	— —	9	5)
17. Hammerdals försäkringsbolag, omfattande Hammerdals och Borgvattnets socknar.	Fast egendom } Lös egendom }	1878 { 2,412 ²⁰	123 ⁵⁰	50 54	972 ⁹³	1,353 ⁶⁷	1,202,080 1,355,610	— —	— —	— —	— —	— —	— —	—	
18. Ströms sockens brandstods- bolag.	Fast egendom } Lös egendom }	1870 { 1,968 ⁷⁵ 1,974 ⁵⁰	—	13	450 ³⁵	6,931 ⁷⁶	405,100 417,720	10 10	10 10	10 10	10 10	10 10	1 —	—	
19. Svegs sockens brandstodsbolag.	Fast egendom } Lös egendom }	1857 { 1,516	150	1,585	157	1,764	311,850	10	10	10	10	10	3	—	
20. Lillherdals sockens enskilda brandstodsbolag.	Fast egendom } Lös egendom }	1858 { —	288	70	165	462	324,377	—	—	—	—	—	1	—	
21. Gelleborgs läns brandstodsbo- lag, omfattande Ytter-Hogdals socken.	Fast egendom } Lös egendom }	1855 { 1,114 412	—	—	—	—	87,220 32,270	10 10	25 25	10 10	20 20	24 24	— —	—	

Anmärkingar.

1) Räkenskaps- och försäkringsåret räknas från den 1 oktober. Reassnrans förekommer ej. — 2) Enligt senast fastställt reglemente ansvaras gemensamt för fast och lös egendom. — 3) Brandstodsåret räknas till den 14 mars. — 4) Räkenskapsår d 1 okt. — 5) Brandstodsåret beräknas från och med den 1 november till och med den 31 oktober.

Tab. N:o 5.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA
INRÄTTNINGAR I JEMTLANDS LÄN ÅR 1880.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål.	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning år 1880		7. Stiftelsens storlek vid slutet af år 1880. Kronor.	8. Stiftelsen förvaltas af:	9. Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
1. "Länsman Nilssons stipendiefond" för Hallens socken i Hallens tingslag.	Att årliga räntan utdelas såsom belöning åt 2:ne litiga barn inom socknen.	F. d. kronolänsmanne P. Nilsson.	1876 ²⁰ / ₁₁	2	12	200	Skolrådet i Hallen	
2. "Wikströmska och Erikssonska donationsfonden" för Åre socken i Undersåkers tingslag.	Fattiga barns skolgång.	Ekonomidirektören P. Wikström och Hans Eriksson i Forsa.	1842	26	105	1,800	Hemmansegaren Jöns Larsson i Rännberg.	
3. "Racklöwska skolan" för Undersåkers prestgäll i Undersåkers tingslag.	"En skola uti stiftarens födelsebygd vid Hjerpeskans i afseende till bästa för Undersåkers prestgälls fattige barn."	Köpmannen Olof Hansson Racklöv från Trondhjem.	1801 ²¹ / ₇	37	Undervisning och rum under skoltiden.	Vid början af år 1880: Kont. 8,452'92, ⁵ / ₃₂ mtl nr 1 Hjerpen med taxv. 3,100 eller tillhopa = 11,552'92.	Kyrkoherden i pastoratet med kyrkovårdarne.	
4. "Brunflo sockens fond för fattiga barns skolgång" för Brunflo socken i Brunflo tingslag.	Att bestrida kostnaden för middagsmåltiden åt fattiga barn under deras skolgång i församlingens fasta skola.	Fonden bildad genom frivilliga gåfvor och samman skott.	Första bidraget skedde d. ¹³ / ₄ 1866	5	72'65	2,822'92	Brunflo sockens skolråd.	
5. "Anders Anderssons i Söres testamentsfond" i Lits socken i Lits tingslag.	"Inrättande af en sockenskola i Lits socken".	Kyrkovärden Anders Andersson i Söre.	1831 ²⁶ / ₁	—	—	6,000	Skolrådet i Lit.	1)
6. "Olaus Lithanders testamentsfond" i Lits socken i Lits tingslag.	Att förse fattiga skolbarn med kläder och böcker.	Handlanden Olaus Lithander.	1849 ²⁴ / ₂	3	42'61	2,214	Do do.	
7. "Fattiga skolbarns beklädnadsfond" i Föllinge socken i Lits tingslag.	Beklädnad af fattiga skolbarn.	Hemmansegaren Hemning Olofsson.	1872 ¹⁴ / ₁₂	4	38'75	407'14	N. Suudberg.	
8. "Bruksegaren Nils Södergrens testamente" i Tännäs socken i Hede tingslag.	Att af årliga reventen af ¹ / ₂ fjerdepart i Falu koppargruva till fattige inom Tännäs socken och Ijusnedals bruksförsamling, till skollärarne, om de sitt kall ordentligen sköta, samt till gymnasister inom Herjeådaleu utgifva i mån af behof samt råd och lägenhet.	Nils Södergren, brukspatron.	1805 ¹⁹ / ₁₁	—	100	—	Tännäs fattigvårdsstyrelse.	

Anmärkingar.

1) Testamentsfonden var ursprungligen 3,000 kr., men skulle enligt testators bestämmelse förräntas, till dess den uppgick till dubbla summan. Den årliga räntan skulle användas till skollärarens aflönning, sedan ett boställe åt skolläraren med användande af räntorna å samma

kapital, 6,000 kr., först hunnit inköpas. Ett hemman om 1¹/₂ tunnland skatte inköptes år 1846. Församlingen skall förse detta »skolhemman» med all nödig åbygdnad.

